

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

**Komparace stranického euroskepticismu – britské
Strany nezávislosti Spojeného království a
francouzské Národní fronty**

Bakalářská práce

Autor: Iva Mališová
Studijní program: B6701 Politologie
Studijní obor: Politologie
Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička Ph. D

Hradec Králové, 2017

Zadání bakalářské práce

Autor: Iva Mališová

Studium: F14BP0224

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Název bakalářské práce: **Komparace stranického euroskepticismu- britské Strany nezávislosti Spojeného království a francouzské Národní fronty**

Název bakalářské práce AJ: Comparison of party euroscepticism- United Kingdom Independence Party in UK and National Front in France.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Náplní bakalářské práce bude komparativní analýza britské Strany nezávislosti Spojeného království a francouzské Národní fronty od roku 2009 po současnost. V teoretické části se práce bude věnovat vymezení pojmu euroskepticismu, jeho rozdělení zejména podle Paula Taggart a Alekse Szczerbiaka. Další část se bude zabývat společnými, ale i kontrastními prvky obou zmíněných stran, jejich ideologiemi, politickým programem a hlavně uplatňováním euroskepticismu ve Velké Británii a Francii od roku 2009. V závěrečné části práce poté bude zkoumána současná situace, vize a plány zkoumaných stran a následné zhodnocení obou států. Výzkumné otázky se budou zabývat konkrétní aplikací Taggartovy typologie na zkoumané strany a následně rozborem, jak se euroskepticismus v daných zemích projevuje a jak jej vnímá obyvatelstvo příslušného státu.

Davies, Peter. (2009). National Front in France: Ideology, Discourse and Power. Routledge
Goodliffe, Gabriel. (2012). The Resurgence of the Radical Right in France: From Boulangisme to the Front National. Cambridge University Press.
Harmsen, Robert; Spiering Menno. (2004). Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration. Rodopi.
Leconte, C. (2010). Understanding Euroscepticism. Palgrave Macmillan
Spiering, Menno. (2015). A cultural history of British euroscepticism. Palgrave Macmillan UK.
Szczerbiak, Aleks; Taggart, Paul. (2004). Contemporary Euroscepticism in the party systems of the. European Consortium for Research.
Szczerbiak Aleks, Paul Taggart. (2008). Opposing Europe?: The comparative Party Politics of Euroscepticism Volume 1: Case studies and Country Surveys. Topaloff, K. Liubomir. (2012). Political parties and euroscepticism. Palgrave Macmillan UK .

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 17.9.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 23. 4. 2017

.....

Anotace

Mališová, Iva. 2017. *Komparace stranického euroskepticismu – britské Strany nezávislosti Spojeného království a francouzské Národní fronty*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra politologie, Bakalářská práce.

Cílem bakalářské práce bude analýza a následná komparace euroskeptického chování v daných kritériích britské Strany nezávislosti Spojeného království a francouzské Národní fronty. V teoretické části se práce bude věnovat vymezení pojmu euroskepticismu, jeho rozdělením zejména podle Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka, ale i dalších autorů, kteří svými typologiemi přispěli k lepšímu pochopení tohoto pojmu. Analytická část se bude zabývat projevy euroskepticismu ve Velké Británii a Francii od vzniku evropských společenství, následně budou představeny zkoumané strany, jejich projevy euroskepticismu od samotného vzniku stran do současnosti a analýza vybraných politik vzhledem k Evropské unii. V komparativní části práce budou tato kritéria porovnávána a následně vyhodnocena. Výzkumné otázky se budou zabývat jak jednotlivě zkoumanými kritérii, tak konkrétní aplikací typologií euroskepticismu od vybraných autorů na zkoumané strany.

Klíčová slova: Euroskepticismus, Velká Británie, Francie, UKIP, FN, EU

Annotation

Malisova, Iva. 2017. *Comparison of party euroscepticism – United Kingdom Independence Party in UK and National Front in France*. Hradec Kralove: University of Hradec Králové. Philosophical faculty, Department of Political science, Bachelor thesis.

The main issue of the bachelor thesis is to analyze and then compare the eurosceptic behavior in choosen criteria of the British Independence Party of the United Kingdom and the French Front National. In the theoretical part, the thesis will deal with the definition of the concept of euroscepticism and crucial typology especially of Paul Taggart and Aleks Szczerbiak, but other authors, who follow up the fundamental typology, will be mentioned too. The next analytical part will deal with the influence of euroscepticism in Great Britain and France from the creation of European Communities followed by the introduction of mentioned eurosceptic parties, their ideology and the analysis of selected policies of migration, economics in relation to European Union and also the rise of the support of citizens in these two countries. In the comparative part of the thesis, these criteria will be compared and the evaluated. The research question will be based on individually examined criteria and the application of euroscepticism typology of the selected authors on particular parties.

Key words: Euroscepticism, Great Britain, France, UKIP, FN, EU

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Stanislavu Myšíčkovu Ph. D za poskytnutí cenných rad, vstřícnost a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

Seznam zkratek

BREXIT = Odchod Velké Británie z Evropské unie

EHS = Evropské hospodářské společenství

EP = Evropský parlament

ES = Evropské společenství

ESUO = Evropské společenství uhlí a oceli

EU = Evropská unie

EUROATOM = Evropské společenství pro atomovou energii

FN = Národní fronta

FREXIT = Odchod Francie z Evropské unie

JEA = Jednotný evropský akt

UKIP = Strana nezávislosti Spojeného království

VB = Velká Británie

Obsah

SEZNAM ZKRATEK	7
ÚVOD.....	9
VÝZKUMNÉ CÍLE A METODA ZKOUMÁNÍ	10
STRUKTURA PRÁCE.....	11
1. TEORIE EUROSKEPTICISMU	13
1.2 STRANICKÝ EUROSKEPTICISMUS	14
1.3 TYPOLOGIE TAGGARTA A SZCZERBIAKA	15
1.4 TYPOLOGIE KOPECKÉHO A MUDDA	17
1.5. TYPOLOGIE CHRISE FLOODA	19
1.5 TYPOLOGIE CONTIHO A VERZICHELLIHO: EUROSKEPTICISMUS– EUROPEANISMUS.....	20
1.7 TYPOLOGIE PETRA KANIOKA	21
2. EUROSKEPTICISMUS VE VELKÉ BRITÁNII	24
2.1. PŮVOD EUROSKEPTICISMU VE VELKÉ BRITÁNII.....	24
2. 2. STRANA NEZÁVISLOSTI SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ (UKIP).....	29
2.1.1 <i>Vývoj strany</i>	29
2.2.2 <i>Brexit z pohledu UKIP</i>	31
2.2.3 <i>Migrační otázka</i>	32
2.2.4 <i>Ekonomická dimenze</i>	33
2.2.5 <i>Podpora veřejnosti</i>	34
2.2.6 <i>Jaký euroskepticismus?</i>	35
3. EUROSKEPTICISMUS VE FRANCII.....	37
3.1. PŮVOD EUROSKEPTICISMU VE FRANCII	37
3.2. NÁRODNÍ FRONTA (FN)	39
3.2.1 <i>Vývoj strany</i>	39
3.2.2 <i>Fenomén lepenismu</i>	42
3.2.3. <i>Migrační otázka</i>	43
3.2.4 <i>Ekonomická dimenze</i>	44
3.2.5 <i>Podpora veřejnosti</i>	45
3.2.6 <i>Jaký euroskepticismus?</i>	46
4. KOMPARACE VYBRANÝCH KRITÉRIÍ BRITSKÉ STRANY NEZÁVISLOSTI SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ A FRANCOUZSKÉ NÁRODNÍ FRONTY.....	48
4.1. MIGRAČNÍ OTÁZKA	48
4.2. EKONOMICKÁ DIMENZE	49
4.3. PODPORA OBYVATEL	50
4.4. ZAŘAZENÍ EUROSKEPTICISMU	52
ZÁVĚR	55
PRAMENY A LITERATURA	57
PRAMENY.....	57
LITERATURA	60

Úvod

Problematika euroskepticismu neboli eurorealismu je v dnešní Evropě velmi skloňovaným tématem v médiích a stále častěji plní přední strany novin. Tento fenomén se stal běžnou součástí mnoha politických debat i stran, ve kterých většinou figuruje jako hlavní programový prvek. Negativní postoje vůči evropské integraci vznikají většinou kvůli ztrátě národní identity a oslabování národních zájmů ve prospěch těch nadnárodních. V posledních letech se spíše zvýšil počet odpůrců začlenění než jeho podporovatelů. Rozmach euroskepticismu se dotýká především tradičních zakládajících zemí Unie. Vzestup nacionálních, euroskeptických stran a hnutí se v poslední době těší velké voličské podpoře. Tato bakalářská práce se detailněji zaměří a porovná dvě následující politické strany britskou Stranu nezávislosti Spojeného království a francouzskou Národní frontu.

Po odhlasovaném referendu o vystoupení Velké Británie z Evropské unie v roce 2016 se vzepjaly protiintegrační tendence i v ostatních zemích. Vzestup britské Strany nezávislosti Spojeného království (UKIP) na politické scéně byl zaznamenán v roce 2009, kdy tato strana získala 16,5 % hlasů ve volbách do Evropského parlamentu (BBC, 2014). Nárůst značné popularity stvrdila v roce 2014, kdy volby do EP dokonce vyhrála. Rok poté zaznamenala taktéž úspěch ve volbách do krajských zastupitelstev. Největším úspěchem této strany však bylo již zmíněné odhlasované referendum o odchodu Velké Británie z Evropské unie v rámci Brexitu. UKIP zaznamenává úspěchy hlavně na nadnárodní scéně, kdy se v relativně krátké době dokázala prosadit. Svou rétorikou se tak zařadila mezi populistické radikálně pravicové strany, které v posledních letech nabývají v Evropě velkého významu.

Stranou podobně euroskeptického zaměření je francouzská Národní fronta (FN). Z historického hlediska je tato strana považovaná za tradiční a plně etablovanou v politickém systému. Po změně předsednictví v roce 2011 z původně silně euroskeptického a xenofobního uskupení postupně

upouští. Nicméně, FN byla také jednou z těch, které podpořily zamítnutí Euroústavy z roku 2005. Tato strana také silně upřednostňuje nacionální zájmy nad supranacionálními. FN volá po „Evropě národů“ a spolupráci na úrovni suverénních národních států.

Výzkumné cíle a metoda zkoumání

Pro vysvětlení rozdílu mezi těmito dvěma stranami je důležité pochopit téma samotného euroskepticismu. Pro svou práci jsem zvolila jako stěžejní koncept teorie euroskepticismu od zahraničních akademiků Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka, kteří představují pro toto téma klíčové autory. Jejich typologie patří k nejrozšířenějším. Teoretická část se opírá především o knihy *Opposing Europe?: The Comparative Party Politics of Euroscepticism Volume 1: Case Studies and Country Surveys* a druhý díl *Opposing Europe?: The Comparative Party Politics of Euroscepticism: Comparative and Theoretical Perspectives*. V práci však budou uvedeny typologie i dalších autorů, kteří navázali na tyto dva „průkopníky“ a zkoumali stranický euroskepticismus ve více kritériích, například jakým jazykem se strana prezentuje, dále zohlednění a klasifikace proevropsky orientovaných stran nebo také stran s neutrálním pohledem na evropskou integraci. Jmenovitě se bude jednat o autory – Kopeckého a Mudda, Contiho a Verzichelliho a Flooda. V českém prostředí se s autory na toto téma moc neseťkáváme. Avšak jedno jméno bych jistě zmínit měla, nejznámějším přispěvatelem na toto téma je Petr Kaniok, který působí na Masarykově univerzitě. V práci budou užity taktéž jeho texty zabývající se teorií euroskepticismu. Tato bakalářská práce bude vycházet ze všech zmíněných autorů, neboť jednotlivé typologie na sebe navazují a rozšiřují pohled na téma euroskeptických stran.

Literatura pro druhou analyticko – komparativní část bude vycházet především z webových stránek zkoumaných politických stran, konkrétně z volebních programů, prezentace v médiích, projevů jejich nejvyšších představitelů. Pro pochopení historického kontextu euroskepticismu v těchto dvou zemích jsem zvolila knihy *Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration* a *A Cultural History of British*

Euroscepticism od autora Menno Spieringa a *The Making of Eurosceptic Britain* od Chrise Gifforda.

Cílem první části bakalářské práce bude definice euroskepticismu jakožto myšlenkového proudu. Poté bude následovat analýza původu euroskepticismu, nejprve ve Velké Británii, a poté ve Francii. Po tomto historickém nastínění problému se budu věnovat analýze obou euroskeptických subjektů britské Strany nezávislosti Spojeného království a následně francouzské Národní frontě. Bude zmíněn jejich stručný vývoj, podrobněji se zaměřím na nedávnou minulost, kdy tyto strany začaly nabývat na významu, důležitá bude také současná pozice těchto stran, dále ideologie, politický program zaměřený na migrační otázku a ekonomickou dimenzi. Důležitá bude také analýza podpory obyvatel – jaké vrstvy obyvatel podporují a proč. V závěru analýzy jednotlivých stran pak navážu na teoretickou kapitolu a pokusím se o zařazení jednotlivých stran k příslušnému typu euroskepticismu. Následná komparativní část se zaměří na zodpovězení výzkumných otázek, které se týkají vlivu migrace na protievropskou politiku UKIP a FN, rozdíly v přístupu stran v oblasti ekonomické politiky vůči EU, analýzy podpory obyvatel, a hlavně aplikace teorií euroskepticismu na konkrétní případy.

Struktura práce

Tato bakalářská práce bude založena na analyticko – komparativním přístupu, rozdělena na dvě stěžejní části, které jsou zpřehledněny (bez úvodu a závěru) do čtyř kapitol.

První kapitola se bude zabývat typologií euroskepticismu, definicí tohoto pojmu podle základních autorů Taggarta a Szczerbiaka, ale i dalších autorů, kteří se o jejich typologii opírají nebo ji kriticky reflektují a rozšiřují. Dále také zodpoví základní otázky ohledně původu euroskepticismu a nastíní vybrané výzkumné otázky. Druhá a třetí kapitola představí jednotlivé země zkoumaných stran, původ euroskepticismu a zmíní všechny klíčové momenty historie integrace. Dále budou představeny zkoumané strany, jejich euroskeptický vývoj, postoje v politickém prostředí, jejich volební programy, vize do budoucna,

představení nejdůležitějších osobností strany a jejich rétorika. Poté bude následovat současná situace v obou zemích, jak se euroskepticismus v těchto zemích projevuje, analýza konkrétních politik – migrační otázka, ekonomická dimenze a růst podpory obyvatel, závěrem budou strany zařazeny do jednotlivých typologií.

Pro čtvrtou kapitolu bude stěžejní komparace vybraných kritérií vůči EU – migrační otázka, ekonomická dimenze, podpora obyvatel a příčiny růstu euroskeptických nálad obyvatelstva v daných státech, načež bude následovat zařazení do typologie euroskepticismu podle výše zmíněných autorů. Shody i rozdíly ve zkoumaných kritériích budou vycházet z druhé a třetí kapitoly.

Závěrem uvedu zhodnocení obou států, následovat bude shrnutí komparace a zodpovězení výzkumných otázek. Z výsledovaných závěrů, také nastíním všeobecně euroskeptické nálady v Evropě a snahy integrovaných zemí o výstup z EU.

1. Teorie euroskepticismu

Pokud si současná politická věda a dnešní evropská studia neví rady, jak definovat nějaký pojem, pak bude euroskepticismus jistě zaujímat přední příčky. Víme, že se vztahuje k Evropské unii, a že byl jako termín označující nějakou intenzitu negativního postoje vůči evropské integraci aktivován zejména v posledních letech. V této práci se zaměřím hlavně na kritiky evropské integrace, neboť nenávratně došlo k posunu původních Evropských společenství, jež se etablovala dosud zejména v oblasti hospodářské a ekonomické, do nové roviny, jejímž cílem byla politická integrace unijního prostoru. Právě tento posun vytvořil prostor pro nové politické diskuze.

Již od roku 1979, kdy proběhly první přímé volby do tehdejšího Společného shromáždění¹, můžeme formálně mluvit o vytváření politiky na evropské úrovni s čímž se, ale také pojí kritika. Zejména pak na sklonku 80. let minulého století, kdy začalo být možné, aby se eurokritické strany dostaly přímo o jedné z klíčových institucí Evropské unie. Přímé volby do Evropského parlamentu byly klíčovým milníkem ve vývoji euroskepticismu. K řadě impulzů ke kritice evropských společenství přispěly také různé osobnosti. Francouzský prezident Charles de Gaulle během svého mandátu (1959–1969) přispěl k nejedné krizi v činnosti evropských institucí. De Gaulla můžeme považovat za zastávce Evropy národních zájmů, který odmítal přesuny kompetencí na supranacionální úroveň. (Hynčica, Maškařinec et al. 2016: 22–23).

Velká Británie, která byla vůči evropským společenstvím velmi ostražitá si i po připojení k těmto společenstvím nechávala odstup. Jejich hlavní nositelkou euroskeptických postojů byla Margaret Thatcherová, která strávila ve funkci premiérky Spojeného království 21 let. Dne 20. září 1988 přednesla na College of Europe v belgických Bruggách proslov, který je dnes připomínán jako významná historická událost. „Železná lady“ se v něm věnovala otázce dalšího směřování evropské integrace, přičemž nastínila vizi podstatně odlišnou od té, která právě převládala, a jejíž radikální pojetí bylo spojeno s předsedou Evropské komise Jacquesem Delorse. Předně, mělo být mezi evropskými zeměmi založeno na dobrovolné úzké spolupráci svrchovaných států, které by se v mnoha ohledech měly

---

¹ Nyní Evropský parlament (EP).

snažit mluvit jedním hlasem. K této spolupráci však není potřeba, aby byla moc centralizována v Bruselu nebo dána do rukou evropských nevolených úředníků, dále také zastávala národní identitu evropských států (Břicháček, 2008). S tímto projevem se ztotožnilo mnoho euroskeptiků a dodnes na něj odkazují. Následující podkapitola bude mít za úkol analyzovat příčiny vzniku stranického euroskepticismu a již zvolené typologie, konkrétně Taggarta a Szczerbiaka, jejich kritiků Petra Kopeckého a Case Mudda, dále Contiho a Verzichelliho, a také českého autora Petra Kanioka.

1.2 Stranický euroskepticismus

Stranický euroskepticismus je postoj, který hlásají politické strany. Je to dnes jeden z nejhlasitějších typů euroskepticismu. V západoevropské žurnalistice se tento pojem od začátku 90. let těší velké oblibě. Jako první jej v akademické literatuře použil britský politolog Paul Taggart, když jej použil k vyjádření „myšlenky nahodilé nebo kvalifikované opozice“, stejně tak nekvalifikované opozice vůči procesu evropské integrace (Kopeček, 2004: 241). Skepsi vůči myšlence politické integrace a jejímu zosobnění v podobě EU lze za relevantní proměnnou pro politické strany označit teprve v souvislosti s přeměnou Evropských společenství (ES) v Evropskou unii (EU). Podepsáním Maastrichtské smlouvy a jejich dalších novelizací dostala dosud převážně ekonomicky zaměřená organizace zřetelně politickou dimenzi, a stala se tudíž vhodným tématem pro politický boj (Kaniok, 2006: 9). Důležitou příčinou vzniku euroskeptických hnutí je také již zmíněný fakt, že první přímé volby do Evropského parlamentu (EP) se uskutečnily až v roce 1979. Do této doby byli poslanci EP delegováni národními tělesy. Euroskeptické subjekty, pokud nějaké existovaly, tak neměly reálnou šanci získat v těchto tělesech zastoupení.

V první fázi tvorby evropské integrace se tohoto procesu účastnilo šest poměrně koherentních zemí. Se zvyšujícím se počtem členských států se poměrně stejnorodá kontinuita heterogenizovala, což vedlo k větší politizaci, ale hlavně ke zvýšení počtu třecích ploch. Je zjevné, že projevy opozice vůči EU existují u řady politických stran. Ve stranickém systému P. Taggart ve svém původním výkladu rozlišil podle míry výskytu čtyři základní způsoby projevu euroskepticismu (Taggart 1998: 368).

- 1) monotematické antievropské strany
- 2) protestní strany, které přijaly euroskeptický postoj
- 3) strany establishmentu zastávající euroskeptický postoj
- 4) euroskeptické frakce uvnitř stran establishmentu

První z této skupiny stran – monotematické antievropské strany mají jasný cíl: svou slepou kritikou se soustředí na jediný bod, na který sázejí při oslovování svých voličů. Dalším typickým rysem těchto politických stran je skutečnost, že se snaží nejvíce bodovat zejména ve volbách do Evropského parlamentu. Tematiku euroskepticismu kladou nade vše ostatní a jejich primárním cílem je vystoupení jejich země z EU. Politologové mají zpravidla problém s tím, aby tyto strany nějak ideologicky zařadili do politického spektra, protože v řadách těchto stran působí mnoho rozličných členů. Druhou skupinu v Typologii Paula Taggarta tvoří protestní strany, tedy strany, které se vymezují vůči politickému systému a skepse vůči Evropské unii pro ně není jediným motivem jejich existence. Jejich odpor vůči Evropské unii je dána antidemokratickým zaměřením, které jde ruku v ruce se skepsí. Třetí skupinu tvoří strany, jež zastávají euroskeptické postoje, jedná se o etablované strany s euroskeptickými postoji. Strany této skupiny jsou většinou ve své zemi stranami vládnoucími s demokratickými názory. Důvodů proč se takto uchylují, může být několik od zkušeností s unijními institucemi po snahu oslovit podobně euroskepticky smýšlející voliče. Poslední, čtvrtou skupinou zaujímají strany, které tvoří veliké euroskeptické frakce uvnitř politických stran. Vznikají v rámci politických subjektů, které jinak ve své programatice zaujímají k Evropské unii vesměs kladný postoj (Hynčica, Maškařinec et al. 2016: 25–26).

1.3 Typologie Taggarta a Szczerbiaka

Oba stěžejní autoři této práce Paul Taggart a Aleks Szczerbiak představují průkopníky ohledně vymezení problematiky stranického euroskepticismu. Jejich teorie patří k nejrozšířenějším, je často aplikovaná hlavně díky její jednoduchosti. Taggart ve svém základním výkladu pojmu z roku 1998 přichází s tvrzením, že euroskeptické strany se nacházejí na okraji politického spektra, a tímto svým

odlišným postojem od již etablovaných stran se tak snaží dostat do podvědomí voličů (Taggart 1998: 368).

Rozpracováním Taggartova konceptu z roku 1998, který se primárně zaměřoval na euroskepticismus a opomíjel pozitivní přístup stran k evropské integraci, vytvořili akademici Paul Taggart a Alex Szczerbiakem a vzniklo členění na dva typy stranického euroskepticismu tvrdý (hard) a měkký (soft). Pod tvrdý euroskepticismus oba autoři zahrnuli „princiální odmítnutí celého projektu evropské politické a ekonomické integrace a opozici ke vstupu nebo setrvání své země v EU.” Tyto strany se řadí mezi „monotematické antievropské strany” (Taggart, Szczerbiak 2003: 6). Později toto vymezení rozvedli na „princiální opozici vůči EU a evropské integraci, přičemž strany, které ji uplatňují se domnívají, že jejich země by měla vstoupit z EU, nebo jejich politika vůči EU odmítá celý současný projekt integrace (Kopeček 2004: 242).

Měkký euroskepticismus naproti tomu označili jako „nahodilou nebo kvalifikovanou opozici k evropské integraci”. Představitelé tohoto druhu euroskepticismu nejsou zásadně proti členství v EU a evropským společenstvím, ale zastávají kvalifikovanou opozici vůči EU, která se zaměřuje na kritiku konkrétního jevu, v jejich programatice je možno identifikovat jednu nebo více námitek, které vedou k vyjádření opozice vůči EU (Taggart, Szczerbiak 2003: 6). Jako typický příklad tohoto odporu autoři uvádějí nesouhlas s přijetím evropské jednotné měny. Tato typologie má však slabé místo v jisté nejasnosti definice, která není pevně ohraničena. Kritici, mezi něž řadíme mimo jiné Petra Kopeckého a Case Mudda, kteří poukazovali zejména na to, že není jasné, kde měkký euroskepticismus začíná a jaká míra intenzity je potřebná k tomu, aby se o euroskepticismu dalo hovořit (Szczerbiak, Taggart 2008: 8).

V reakci na četnou kritiku přistoupili Taggart se Szczerbiakem na revizi jejich teorie. Uznali, že jejich pojetí zejména měkkého euroskepticismu je příliš široké a může tak zahrnovat i prointegrační strany. Z argumentačního hlediska přijali kritiku dvojice Kopecký – Mudde, která se týkala důrazu na problematiku podpory členství země v EU. Přijali jejich oddělené dvoudimenzionální pojetí euroskeptických stran vůči evropské integraci a EU. V revidovaném pojetí pak „tvrdý” euroskepticismus značí: „princiální odmítnutí projektu evropské integrace v podobě EU, a to především ve smyslu odmítání soustředování moci v

rukou nadnárodních institucí.” Měkká varianta euroskepticismu poté představuje absenci stěžejní námitky vůči projektu evropské integrace, která je založena na přechodu moci na nadnárodní těleso, čímž je Evropská unie. Kritika se vztahuje k aktuálním a budoucím politikám, jež vedou k nárůstu kompetencí EU. (Szczerbiak, Taggart 2003: 12).

Tabulka 1: Revidované znění „tvrdého” a „měkkého” euroskepticismu

Tvrký euroskepticismus	Měkký euroskepticismus
Principiální opozice vůči projektu evropské integrace ztělesněné v EU, stěžejním faktorem je úplné odmítnutí předání nebo přenesení moci na nadnárodní instituci.	Nepřítomnost principiální kritiky vůči samotnému projektu EU, ale nesouhlas se současným nebo plánovaným směrem integrace.

Zdroj: Kopeček, 2004: 246

1.4 Typologie Kopeckého a Mudda

Jak již bylo zmíněno, hlavními kritiky původního konceptu Taggarta a Szczerbiaka byla dvojice ve složení Petr Kopecký a Cas Mudde. Jejich námitky proti Taggartově a Szczerbiakově modelu byly dvě. Kromě vytčené šíře „měkkého” euroskepticismu, nesouhlasili autoři také s obecným rozdělením euroskepticismu na „tvrdý” a „měkký”, které nepovažovali za zcela vypovídající o skutečném rozměru skepse politických stran (Hynčica, Maškařinec et al. 2016: 30).

Jejich klasifikačním kritériem pro míru euroskepticismu se stala spíše otázka ochoty podporovat evropskou integraci, která se nevztahuje ke konkrétní instituci, navazují tak na původní Taggartovo vymezení z roku 1998. Kopecký a Mudde tuto teorii rozšířili a pracují jak s negativními, tak s pozitivními postoji k evropské integraci. Jejich typologie obsahuje celkem čtyři možné přístupy euroskepticismu. Základním kritériem je samotný přístup stran k evropské integraci, podle které vytvářejí typologizaci. V rámci podpory/opozice evropské integrace či instituce Evropské unie jsou vyčleněny dvě roviny. První z nich, tedy podporu/opozici vůči samotné evropské integraci tvoří „eurofilové” a „eurofobové”, tato skupina zahrnuje strany, které se souhlasí se základními

myšlenkami evropské integrace, jako je institucionální kooperace na bázi sdílené suverenity – politický prvek a integrované liberální tržní ekonomiky – ekonomický prvek (Kopeček 2004: 243). Eurofilové tak mohou představovat zastánce vytvoření nového nadnárodního útvaru (federalisty), ale i zastánce ekonomické integrace. Podle této teorie bychom tak k eurofilům mohli zařadit i M. Thatcherovou či Jean Monet či Robert Schuman. I Thatcherová byla ochotna na základě ekonomického vidění integrace akceptovat suverenitu, která však byla do jisté míry sdílena evropskými nadnárodními institucemi. Eurofobové pak představují opozici vůči principu přesunu suverenity na supranacionální instituci. Zastávají svou nacionalistickou nebo izolacionistickou politiku s tvrzením, že integrace je nesmysl s ohledem na nerovnosti mezi členskými státy EU (Kopeček 2004: 243). Ve druhé rovině, tedy rovině, jež podporuje/odmítá instituci Evropské unie, figurují „EU-optimisté” a „EU-pesimisté”. EU-optimisté” nemají výhrad k institucionálnímu nastavením EU, jsou přesvědčeni o správnosti a budoucnosti Unie. „EU-pesimisté” naproti tomu aktuálně nepodporují EU a vyjadřují pochybnosti vůči dalšímu rozvoji. Nemusí to však nutně znamenat, že všichni „EU-pesimisté” požadují odchod své země z EU (Kopecký, Mudde 2002: 299–301).

Produktem Kopeckého a Mudda je tak ideální čtyřčlenná typologizace postojů stran k „Evropě”. Do této kategorie patří euroentuziasté (podporují jak mocenský transfer, tak další nárůst suverenity EU), europragmatikové (nepodporují transfer suverenity, ale souhlasí s dalším nárůstem kompetencí EU), euroskeptikové (souhlasí s principem přesunu určitých kompetencí, ale nesouhlasí s dalším rozmachem EU), euroodmítači (nesouhlasí ani s transferem moci ani s nárůstem pravomocí EU). Pro přehlednost předkládám tabulku, pro lepší pochopení této sofistikované typologie.

Tabulka č. 2: Schéma euroskepticismu (Typologie Kopecký – Mudde)

		Podpora evropské integrace	
		Eurofilové	Eurofobové
Podpora Evropské unie	Optimisté	Euroentuziasté - podporují evropskou integraci - podporují současnou trajektorii EU	Europragmatici - odmítají evropskou integraci - podporují současnou trajektorii EU
	Pesimisté	Euroskeptici - podporují evropskou integraci - odmítají dnešní trajektorii EU	Euroodmítači - odmítají evropskou integraci - odmítají dnešní trajektorii EU

Zdroj: Kopecký, Mudde 2002: 316

1.5. Typologie Chrise Flooda

Reakcí na Kopeckého a Muddovu typologii byla práce britského politologa Chrise Flooda. Tento autor výše zmíněný projekt ještě více rozčlenil. Flood se zaměřil na detailnější členění proevropského tábora a vytvořil šest kategorií. První z nich je kategorie „euroodmítači“, kteří působí buď jednotně proti členství své země v EU nebo proti jakékoli spoluúčasti na nějaké konkrétní politice či instituci. Další jsou „revisionisté“, jež usilují o návrat politiky do určitého stavu před schválením zásadní smlouvy, či revizi důležité politiky. Třetí kategorií jsou „minimalisté“, kteří akceptují panující situaci v EU jako celku, avšak odmítají další integrační procesy. Další jsou „gradualisté“, kteří podporují buď integraci celého systému nebo jednotlivých politik. Integrace je v jejich pojetí postupným procesem. Následují „reformisté“, kteří usilují o zlepšení jedné, či více institucí nebo politik. Poslední skupinou jsou „maximalisté“, kteří jsou zastánci pokračující integrace, což se také může týkat celku (integrace jako takové), anebo jednotlivých částí (Hynčica, Maškařinec et al. 2016: 36).

Tabulka č. 3: Sestupná tendence euroskepticismu podle Chrise Flooda

Rozčlenění euroskeptiků podle Chrise Flooda (sestupná tendence euroskepticismu)
1) Euroodmítači
2) Revizionisté
3) Minimalisté
4) Gradualisté
5) Reformisté
6) Maximalisté

Zdroj: Kaniok 2006: 18

1.5 Typologie Contiho a Verzichelliho: euroskepticismus – europeanismus

Další dvojicí, jež se zabývala typologií námi zkoumaného fenoménu je Nicolo Conti a Luca Verzichelli, kteří se snažili o vytvoření propracovaného a jednotného konceptu. Autoři však bohužel pracovali s původním nerevidovaným pojetím euroskepticismu od Szczerbiaka a Taggarta, proto jejich výklad nerozlišuje přístup k evropské integraci a EU. Hlavní přínos této typologie spočívá v inovaci. Přínos této koncepce spočívá hlavně ve vymezení i dvou ideálních pozitivních přístupů k evropské integraci. Pro úplnost typologie je však nutné zaměřit se na ni komplexně, tzn. na všech pět kategorií (Kopeček 2004: 247).

Prvním pozitivním postojem je funkční europeanismus, který zohledňuje podporu strany evropské integraci, tato podpora plyne z cíle naplňovat národní nebo stranické zájmy. Evropská integrace je tudíž prostředkem, která se zaměřuje na různé problémy státu, kterými jsou např. ekonomická stabilita nebo modernizace země. Druhým hlavním postojem je identitární europeanismus. Charakteristickými rysy politiky identitárního europeanismu jsou principiální podpora projektu EU a procesu evropské integrace a jejího dalšího prohlubování, dále podpora přesunu kompetencí z národní na nadnárodní úroveň a koncept evropské federace nebo evropského občanství. Třetí je postoj neutrální. Do této speciální kategorie se řadí

politické subjekty s nevyhraněnými a nejasnými názory v oblasti evropské politiky. V jejich programových dokumentech nebo projevech stranických lídrů se problematika integrace vůbec nevyskytuje, pokud však ano, tak velice okrajově (Conti, Verzichelli 2003:17). Čtvrtý a pátý postoj přejímá bez jakýkoliv modifikací již zmíněnou Taggartovu a Szczerbiakovu původní definici „tvrdého“ a „měkkého“ euroskepticismu. Pokud bychom měli tuto typologii srovnat s předešlými jednalo by se o typologii více propracovanou, která vychází z reálné politiky, protože se do této typologie samozřejmě dá zařadit více stran. Nicméně, na poli euroskepticismu Contiho a Verzichelliho projekt nepřináší nic nového, neboť jejich teorie přejímá Taggartovu a Szczerbiakovu verzi. Pro úplnost a lepší orientaci jsem opět zvolila tabulku, kde je podstatný hlavně rozdíl euroskepticismu x europaenismu (Hynčica, Maškařinec et al. 2016: 34–35).

Tabulka č. 4: Škála europeanismu a euroskepticismu (Conti a Verzichelli)

negativní přístup		neutrální		pozitivní přístup
tvrdý euroskepticismus	měkký euroskepticismus	nejasný (neutrální) postoj	funkční europeanismus	identitární europaenismus

Zdroj: Conti, Verzichelli 2003: 17–19

1.7 Typologie Petra Kanioka

Jediným českým autorem, kterého ve své práci zmíním je Petr Kaniok, jenž působí na Masarykově univerzitě. Ve své disertační práci *Evropeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů* kritizuje především autory P. Taggarta, A. Szczerbiaka, pro jejich těžce uchopitelnou teorii, ale také skutečnost, že do své typologie nezahrnuli i kladně orientované typy postojů vůči evropské integraci. Autor zde předkládá vlastní navrhovanou typologii, soustředí se v ní na jazyk daného stranického subjektu. Kaniok vymezil celkem 3 přístupy k evropské integraci.

První kategorií z jeho typologie jsou „europeanisté“. Jedná se o politické subjekty, které principiálně podporují evropskou integraci a přejí si její další

prohlubování. Subjekty se přiklání ke vzniku dalších nadnárodních institucí. Integrovaný proces má v této kategorii jasný cíl, a tím je vznik Federace. Tento přístup se do značné míry ztotožňuje s Contiho identitárním europaenismem. Druhou kategorií jsou „eurogovernmentalisté”, jejichž hlavním cílem je mezivládní paradigma integračního procesu. Oproti europeanistům jsou však rezervovanější vůči současným evropským politikám. Evropskou integraci považují za nynější realitu, která oplývá klady, ale i zápory. Eurogovernmentalisté vyzdvihují především ekonomická pozitiva. Jejich postoj se dá označit za neutrální, střízlivý. Poslední, třetí kategorií jsou „euroskeptikové”, kteří představují absolutní opozici vůči evropské integraci. Principiálně odmítají myšlenku přesunu politické moci směrem od národního státu na nadnárodní těleso, které by vykonávalo funkce a mělo atributy státu (Kaniok 2006: 92–94).

Tabulka č. 5: Typy politických stran podle postoje k evropské integraci

	Postoj k evropské integraci	Jazyk
Europeanisté	pozitivní	oslavný
Eurogovernmentalisté	pozitivní	neutrální
Euroskeptikové	negativní až záporný	kritický

Zdroj: Kaniok 2006: 95

Ze všech těchto uvedených typologií by bylo příznačné vybrat tu ideální. Pokud si rozebrané typologie shrneme, tak mají všechny výše zmíněné typologizace své klady a zápory. První a nejznámější typologie od Taggarta a Szczerbiaka nám poskytuje jednoduchý přehled a jejich teorie se řadí mezi neaplikovatelnější, jelikož má pouze dvě vymezení– měkký a tvrdý. Ani revidované Szczerbiakovo a Taggartovo vymezení euroskepticismu však příliš neřeší otázku, kterou ostatní zmínění autoři zohledňovali, jak zařadit strany, které mají pozitivní přístup jak k evropské integraci, tak k Evropské unii. Tato otázka je zahrnuta v například v typologii Kopeckého a Mudda, která je propracovanější, úskalí ale spočívá v tom, že je tato typologie přehlacená pojmy, což ji ubírá na využitelnosti. Její nezpochybnitelnou výhodou je však oddělení obecné od konkrétní podpory integrace. Chris Flood, který navázal na projekt Kopeckého a Mudda, ještě více

rozčlenil danou typologii a vytvořil šest kategorií na škále jak od pozitivních, tak po negativní. Verze od Contiho a Verzichelliho poskytuje přehledný a jednoduchý výklad jak pozitivních (europeanistických) i negativních (euroodmítavých) postojů. Navíc pracuje i se stranami, které se na téma euroskepticismu nevyjadřují a jejich názor je tedy nejasný. Jistým problémem je však slabé zohlednění rozdílu mezi obecnou podporou evropské integrace a dalšího rozvoje EU (Kopeček 2004: 258). Otázkou však zůstává, zda se nepokusit jasněji oddělit měkký euroskepticismus a funkční europeanismus. Akademik Petr Kaniok se kriticky zaměřil na všechna výše zmíněná díla a vytvořil typologii, která se zaměřuje mimo jiné na jazyk a prezentaci stran před voliči. Tato práce se bude opírat o všechny zmíněné autory, neboť jejich typologie na sebe navazují a utvářejí tak mozaiku teorií, které do sebe zapadají.

2. Euroskepticismus ve Velké Británii

2.1. Původ euroskepticismu ve Velké Británii

V následující kapitole se zaměřím na původ negativních postojů Velké Británie vůči evropské integraci. Abychom mohli pochopit zdroj dnešního silného euroskeptického dění, je důležité najít souvislosti v historickém diskurzu. Kořeny negativních postojů k nadnárodním organizacím se objevují již se samotnou myšlenkou evropské integrace. Poválečná Británie si vždy hájila svou výlučnost a rozporuplně přistupovala k evropskému integračnímu procesu. Důvodem této rezervovanosti je jistě pocit odlišnosti, který pramení z geografického hlediska, jelikož se jedná o ostrovní stát, který je odříznut od ostatních evropských velmocí. Když byl v květnu 1950 zveřejněn plán francouzského ministra zahraničí Roberta Schumana, na vytvoření společného trhu s uhlím a ocelí, Britové byli přizváni k účasti na projektu, ale rozhodli se neparticipovat. Toto jednání mělo dva hlavní důvody. Pro Brity byla nadnárodní integrace se státy kontinentální Evropy neslučitelná s jejich pozicí v mezinárodním systému, zejména ve spolupráci se Spojenými státy americkými. Druhý důvod byl ekonomický – labouristé znárodnili v zájmu poválečné obnovy některé klíčové sektory průmyslu. Pro Brity tak bylo nepředstavitelné, aby svázali těžbu uhlí a výrobu oceli se supranacionální organizací (Hlaváček 2012: 93–95).

V období premiérství Winstona Churchilla, který volal po „Spojených státech evropských“, které by měly zajistit mír v Evropě. Churchill byl propagátorem integrace v Evropě, to však neznamenalo, že počítal se začleněním Velké Británie do evropských integračních projektů. V rámci jeho tří-kruhového konceptu, který se soustředil na zahraniční politiku, byla Evropa z hlediska významu pro Brity na posledním místě, proto se neangažoval v projektu Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO). Nejvíce se ve svém konceptu soustřeďoval na státy Commonwealthu a USA (Spiering 2015: 12).

Anthony Eden, konzervativní ministerský předseda, zvolený po Winstonu Churchillovi pokračoval v předchozím trendu. Hlavním cílem Edena bylo zachování pozice Velké Británie jakožto světové mocnosti, a proto vyjádřil nezájem

vůči participaci v Evropském hospodářském společenství. Preferoval rozvoj vztahů s USA a stabilizaci britské pozice a role v rámci Commonwealthu. Messinská konference v roce 1955 tudíž pro Brity nebyla tolik důležitá, premiér Eden totiž nevěřil, že by nově ustanovené Evropské hospodářské společenství mělo pro Spojené království větší význam a domníval se, že tato organizace nebude mít dlouhého trvání.

Dalším významným představitelem na poli ministerského předsedy vzhledem k participaci na evropských společenstvích byl Harold Macmillan, jehož přístup se od Edena výrazně lišil. Jeho premiérství znamenalo obrat v britském postoji vůči evropské integraci, který vyvrcholil podáním přihlášky do Evropského hospodářského společenství. Podle Macmillana si již Británie nemohla dovolit ignorovat sílící snahy o vytvoření společného trhu, jež by mohly výrazně ovlivnit budoucí ekonomickou situaci Velké Británie. Realizace tohoto plánu by Britům umožnila zachování přístupu na trh v jednotlivých členských zemích EHS a zároveň by neohrozila možnost dovozu levných potravin ze zemí Commonwealthu (Gifford 2008: 44–46).

V šedesátých letech minulého století začala vyjednávání o přistoupení Britů do EHS. Jejich vstup však komplikovala Francie a prezident de Gaulle, který britskou přihlášku dvakrát vetoval. V roce 1969 však de Gaulle svůj prezidentský úřad opustil, a tak se zdálo, že již nic nemůže zabránit přístupovým jednáním na základě podané žádosti. V roce 1973 se tak Velká Británie stala členem EHS (Rovná 2007: 168). Rok od vstupu se však z řad poslanců ozývaly pochybnosti vůči Společenství. Vláda labouristického vůdce Harolda Wilsona vyjadřovala nespokojenost s vyjednanými podmínkami členství. Ostrá kritika se týkala především výše příspěvku do rozpočtu EHS. Labouristé tak otevřeli vyjednávání o podmínkách členství Velké Británie v EHS a následně prosadili také konání referenda o setrvání v EHS. V referendu se však většina voličů vyjádřila pro setrvání. Vzápětí se Britům podařilo dohodnout snížení příspěvku Spojeného království do rozpočtu EHS.

Po nástupu Margaret Thatcherové do úřadu ministerské předsedkyně se Velká Británie začala více orientovat na Spojené státy, k čemuž dopomohly vřelé vztahy s tehdejším americkým prezidentem Ronaldem Reaganem. Thatcherová byla rovněž výraznou obhájkyní britské suverenity. Evropská integrace podle ní

měla fungovat zejména na mezivládním principu a pouze v ekonomické sféře (Hlaváček 2012: 103–105).

Pro vládu Margaret Thatcherové bylo stěžejní vytvoření jednotného trhu, v této návaznosti na prosazení tohoto návrhu však byli Britové nuceni učinit několik ústupků, zejména v případě rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou. Smlouva Thatcherové s předsedou Evropské komise Jaquesem Delorsem tak spočívala v dokončení jednotného trhu, posílení spolupráce v oblasti zahraniční politiky, politiku životního prostředí, výzkumu a soudržnosti. Britové posléze odhlasovali i mírné posílení moci Evropského parlamentu. Výsledky těchto jednání poté vyústily ve vznik Jednotného evropského aktu (JEA), kde se deset členských zemí Evropského společenství zavazovalo k vytvoření jednotného trhu s volným pohybem osob, zboží, služeb a investic (Booker, North 2006: 258–260).

Stále aktuálnější tak začaly být návrhy Evropské centrální banky, které šly ruku v ruce se společnou měnou. Výroky Thatcherové tak nabíraly stále na větším odporu k evropským politikám. Hlavní moment pro zrod britské euroskeptické společnosti představoval projev v Bruggách v roce 1988, kde byla Thatcherová pozvaná britským ministrem zahraničí Lordem Lawsonem. Její projev se týkal důrazu na širokou evropskou identitu, posílení národních států, nezávislé a aktivní spolupráce mezi nimi. Zmínila také důležitost decentralizace moci, protože jen rozptýlení moci směrem od centra zajistí úspěšné fungování společenství (Booker, North 2006: 279–281). Svým projevem, kterým se vymezila proti fungování Evropského společenství, se dostala do ostré kritiky nejen evropských politiků, ale i členů své vlastní strany.

Nástupcem Margaret Thatcherové se stal John Major. V období devadesátých let došlo ke schválení vytvoření nové měnové unie spočívající v nahrazení národních měn měnou společnou. Nicméně, nikdo nesměl ke vstupu do hospodářské a měnové unie státy nutit. Británie tak nemohla zabránit tomu, aby ostatní členské státy jednotnou měnu přijaly, avšak Major se stal britským vyjednavatelem pro schválení výjimky, která spočívala v tom, že se Britové nevzdají své národní měny. Za vlády Johna Majora došlo také k rozšíření integrace², které vzniklo podpisem Maastrichtské smlouvy, stejně tak jako založení hospodářské měnové unie (Hlaváček 104–105).

---

² Podpisem Maastrichtské smlouvy o vzniku Evropské unie.

S velkým problémem se Major setkal v průběhu ratifikace Maastrichtské smlouvy, ve které fungovala britská diplomacie jako zřetelná integrační brzda. Navzdory tomu, dosáhl Major na závěrečném summitu v Maastrichtu výsledku, který považoval za úspěch, jednalo se o posílení role Evropské komise a Evropského parlamentu a spolupráce v ohledech zahraniční politiky a již zmíněnou výjimku v jednotné měnové politice. Ostatní země se však do integračního procesu zapojily ve velké míře, a tak se Velká Británie ocitla na okraji Evropské unie (Rovná 2007: 173–175).

Majorově vládě však přiděloval starosti také rozkol uvnitř Konzervativní strany, který se týkal evropské politiky. Ratifikaci Maastrichtské smlouvy ve Sněmovně reprezentantů se mu podařilo až poté, co spojil přijetí příslušných návrhů s hlasováním o důvěře vlády. Odpůrci z Konzervativní strany nechtěli riskovat v případě odmítnutí návrhu nové volby a díky tomu byl návrh přijat. (Hlaváček 2015: 205). V Konzervativní straně došlo k rozdělení tábora na dva póly – euroskeptiky a eurooptimisty. Nově vzniklá Evropská unie (EU) začala být pro její odpůrce velkou hrozbou pro britskou národní suverenitu. Mezi poslanci Konzervativní strany vznikla Skupina nového startu (*Fresh start group*), založena Michaelem Spicerem, která se vyznačovala odporem vůči Maastrichtské smlouvě. Euroskeptické nálady se šířily i mezi dalšími konzervativci, zejména z řad *backbenchers*. Od této doby až do Majorovy rezignace v roce 1997 vztahy EU a Velké Británie přinejmenším ochladly (Topaloff 2012: 63).

Před parlamentními volbami v roce 1997 si Britové přáli odchod konzervativců. Nejednotný pohled Majora na další působení v EU jejich situaci ještě zhoršoval. Následkem toho utrpěli ve volbách drtivou porážku od labouristů v čele s Tony Blairem. Labouristé se poté snažili o opětovné získání přízně EU. Mnozí evropští politici tento výsledek voleb označili za „odmítnutí euroskepticismu“ (Booker, North 2006: 383–385).

Amsterdamská smlouva ani Smlouva z Nice neznamenal pro Británii takovou roztržičnost názorů jako ta Maastrichtská (Rovná, Kasáková et al. 2007: 174). Labouristé však stejně jako konzervativci zaujímali vůči integraci spíše státocentrický postoj. Otevřenost vůči Evropské unii se nekonala ani v případě jejich předsednictví v roce 1998, ačkoliv se jejich hlavním heslem stalo „přibližujeme Evropu lidem.“ Británie čelila opakovaným žádostem o vstupu do

eurozóny, a tak se začaly ozývat hlasy, že se Britové začnou potýkat s řadou problémů od nestabilní libry, až po pokles domácích investic.

Británie se izolovala od evropské „vysoké politiky“ a v rozhodovacích procesech si udržovala svůj „nízký profil“. Labouristé nebyli v otázkách společné měny pro ani proti, záleželo na splnění „pěti ekonomických testů“, aby se mohla vláda dohodnout, jak se v otázce vstupu do měnové unie rozhodne. Tyto testy se však zakládaly na přísném hodnocení britských hospodářských zájmů. Již zpočátku tak bylo jasné, že v otázce měnové reformy nedojde k bezprostřednímu rozhodnutí souhlasu ohledně zavedení společné měny. (Booker, North 2006: 392–397).

K plánovanému projektu Smlouvy o Ústavě pro Evropu byli labouristé spíše nakloněni. Tento dokument měl představovat zpřehlednění doposud uzavřených smluv a větší srozumitelnost pro občany. Labouristé však i nadále požadovali spolupráci na úrovni suverénních států, forma evropské federace pro ně nepřicházela v úvahu. Zástupci Konzervativní strany však opakovaně prohlašovali, že se Evropská unie snaží proměnit v jednotný stát, vyzvali proto Blaira, aby na tuto otázku bylo vypsáno referendum (Booker, North 2006: 465–466).

Ratifikace Smlouvy o Ústavě pro Evropu byla v roce 2005 pozastavena, neboť ji v referendu odmítla Francie i Nizozemsko. Tyto události nahrávaly britskému premiérovi, který sice vyjádřil nad těmito kroky znepokojení, ale ratifikace, která uvízla na mrtvém bodě, mu vzhledem k rozkolu ve společnosti vyhovovala. Oznámil, že se Británie nechystá v ratifikaci pokračovat, dokud se členské země nedohodnou na konsenzu, k referendu tudíž nedošlo. Po pozastavení vyjednávání v rámci Smlouvy o Ústavě pro Evropu byly započaty diskuze o budoucím vývoji Evropské unie. Některé státy chtěly navázat na předchozí smlouvu, Británie spolu s Německem a Nizozemskem podporovala smlouvu novou, která by se zaměřovala pouze na institucionální rámec unie. Jednání byla započata v roce 2007, úkolu vyjednání nové smlouvy se chopily předsednické státy Rady EU– Německo a Portugalsko. Koncem roku tak z jednání vzešla Lisabonská smlouva, která na rozdíl od evropské ústavní smlouvy novelizuje Smlouvu o EU a Smlouvu o založení ES (Kuchařová 2012: 45–47).

Tony Blair vyjednal pro Británii příznivé podmínky týkající se společné měny, azylové a migrační politiky a hraničních kontrol. Po jeho rezignaci nastoupil na premiérský post Gordon Brown, který pokračoval ve vyjednávání reformních

mantinelů pro Brity. Ratifikační proces byl ukončen v roce 2008. Konzervativní strana i britská média však smlouvu neustále kritizovala a tvrdila, že schválení smlouvy vedlo k výraznému omezení suverenity jednotlivých členských států (Euractiv 2008). Zejména lídr strany a zvolený premiér po parlamentních volbách v roce 2010 konzervativce David Cameron nesouhlasil s faktem, že Lisabonská smlouva byla schválena bez referenda, své výroky však později odvolal. Konzervativní strana se v té době dala rozdělit na proevropsky orientované politiky a silně skeptické politiky. Pro vládu Davida Camerona bylo stěžejní plánované referendum o výstupu/setrvání v EU, které přislíbili občanům ve svých předvolebních plánech. Ve svém projevu z roku 2013 se neoznačil za izolacionistu, sám podporoval setrvání v Evropské unii. Vizi budoucnosti Evropské unie viděl na základě pěti bodů – konkurenceschopnost, flexibilitě, propojení, demokratické odpovědnosti, a spravedlnosti. „Britské národní zájmy bude nejlépe hájit flexibilní, přizpůsobivá a otevřená Evropská unie” prohlásil. Zmíněným referendem chtěl vyvolat diskuzi, byl však přesvědčen, že by Velká Británie měla zůstat v Evropské unii (The Guardian 2013). Hlavní stranou, která prosazovala tzv. Brexit byla Strana nezávislosti Spojeného království pod vedením Nigela Farage. Právě Farage inicioval okolo referenda velkou kampaň.

2. 2. Strana nezávislosti Spojeného království (UKIP)

2.1.1 Vývoj strany

Strana nezávislosti Spojeného království byla založena v roce 1993 několika členy Antifederalistické ligy³, která tvořila opozici proti Maastrichtské smlouvě. Prvním lídrem této strany se stal Alan Sked. Jejich hlavním cílem bylo, již od počátku působení na politické scéně, vystoupení Velké Británie z Evropské unie. V prvních letech jejího působení se však nesetkala s valnou podporou veřejnosti, potýkala se s organizačními problémy a nedostatkem financí. Prvních evropských voleb se účastnila v roce 1994, ve kterých se strana nedočkala ani jednoho mandátu. V roce 1997 došlo ke změně vedení a předsedou strany se stal Martin Holmes. Pod vedením Holmese se UKIP účastnila voleb do Evropského parlamentu (EP), kde se dočkala prvních třech mandátů (Kaniok 2006, 120–121).

---

³ Antifederalistická liga bylo hnutí, které vyjadřovalo nesouhlas s přijetím Maastrichtské smlouvy.

Ani tato strana se však nevyhnula vnitrostranickým sporům, které vygradovaly až v odchod předsedy Holmese z funkce v roce 2000. Na předsednickém postu Holmese nahradil Jeffrey Titford, který dokázal stranu stabilizovat, avšak v parlamentních volbách v roce 2001 zaznamenal velké zklamání. UKIP své zájmy rozšiřovala pouze v budování euroskepticismu a byla tak brána jako *single-issue*⁴ strana, proto nemohla oslovit větší část elektorátu (Ford a Goodwin, 2014: 36–41). Po Titfordovi následovala další změna v předsednickém křesle, do čela strany stanul Robert Knapman, bývalý člen Konzervativní strany. Pod jeho vedením se výrazně zlepšila organizační struktura, strana se dostala do širšího podvědomí občanů a zdálo se, že již nic nebrání vzestupu této strany. Snahy Knapmana byly dovršeny v roce 2004, kdy strana zaznamenala větší úspěch ve volbách do EP se ziskem 16 % hlasů. Konkrétní přístup k Evropské unii vyjádřili představitelé UKIP před parlamentními volbami 2005 v manifestu „Deset důvodů, proč by měla Británie vystoupit z EU.“ Manifest zachycuje hlavní výtky UKIP vůči Evropské unii. UKIP zde zejména kritizuje evropskou byrokracii, nelegální migraci, potlačování opozičních názorů kvůli politické korektnosti. Odchod z Evropské unie je pro ni jednoznačná záležitost, avšak spolupráce v rámci obchodu a služeb by mezi Británií a EU měla být zachována (Kaniok 2006: 121–122).

Strana dále posilovala svou pozici, ale plně etablovanou však stále nebyla. Nejistá pozice ve stranickém systému Velké Británie tak opět projevila v parlamentních volbách v roce 2005, ve kterých UKIP nezískala ani jedno křeslo (Ford, Goodwin 2014: 61–65). Až s příchodem charismatického předsedy Nigela Farage, který k zažité protiintegrační politice připojil populistické prvky, se strana začala etablovat ve stranickém systému. Tvrdil, že jedině dlouhodobou prací si strana vybuduje postavení v domácí i zahraniční politice (BBC 2014). Plánoval, že z UKIP vytvoří stranu, která reprezentuje více zájmů než jen odchod Británie z EU. Farage se dočkal prvního úspěchu v roce 2009, kdy se konaly volby do EP, kde strana zaznamenala 16,2 % a celkové druhé místo. I přes tento slibný výsledek se však Farage rozhodl rezignovat, tento svůj krok okomentoval vyjádřením, že se chce soustředit na nadcházející parlamentní volby v roce 2010. Místo hlavního představitelky UKIP obsadil Lord Malcolm Pearson, který pokračoval v rozvíjení portfolia UKIP pro parlamentní volby v roce 2010. Ve svém volebním programu

---

⁴ *Single-issue* je označení pro monotematické politické strany.

strana prezentovala svůj negativní postoj k migraci, důraz byl také kladen na radikální snížení daní a snížení byrokracie. Pearson však nedovedl svou stranu ani k jednomu mandátu, odstoupil a na pozici předsedy byl opět zvolen Nigel Farage (Ford, Goodwin, 2014: 81–85).

Velkého úspěchu se strana dočkala v roce 2014, kdy vyhrála volby do EP a konečně se mohla zapsat mezi hlavní politické strany. V předvolebním programu do parlamentu 2015 opět zdůraznila svůj negativní postoj k EU a vymezila se proti regulaci a řízení britské politiky, prosazovala svobodu rozhodování nad vlastními zákony (UKIP Manifesto 2015: 70–71). Ve volbách se stala třetí nejsilnější stranou za Konzervativní a Labouristickou stranou se ziskem 13 %. Tento procentuální zisk jim však zajistil pouze jeden mandát v Dolní komoře. Vítězní konzervativci se však zavázali k vypsání referenda o setrvání či odchodu z EU, jakožto předvolebnímu slibu, termín stanovili na 23. 6. 2016. Sama Konzervativní strana však v otázce referenda zachovávala neutrální postoj.

Tabulka č. 6 Volební výsledky od vzniku strany po současnost⁵

Parlamentní volby	zisk	Volby do EP	zisk
2001	1,5 %	1999	7 %
2005	2,3 %	2004	16 %
2010	3,2 %	2009	16,5 %
2015	12,6 %	2014	27,5 %

Zdroj: BBC 2014 a BBC Election news 2015

2.2.2 Brexit z pohledu UKIP

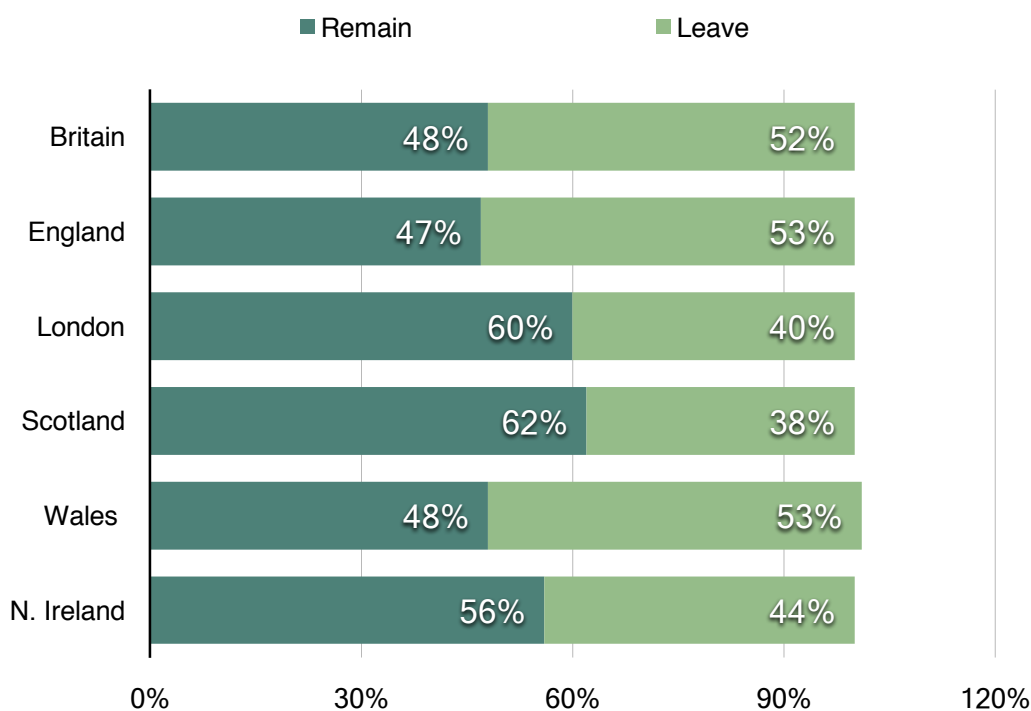
Na podporu Brexitu se zformovala organizace Vote Leave (Volte odchod), za níž stál londýnský starosta Boris Johnson, a kterou veřejně odporoval Nigel Farage, který již tradičně apeloval na národní zájmy. *„V EU mají hymnu, budují armádu, mají vlastní policii a samozřejmě taktéž vlajku. Lidé, kteří zítra budou*

⁵ Zvýrazněný rok 2014 značí vítězství strany UKIP ve volbách do EP, kdy za sebou nechala Konzervativce i Labouristy.

hlasovat v referendu, se musí rozhodnout – která je jejich vlajka? Já chci žít s britským pasem a pod britskou vlajkou”, prohlásil (Independent 2016).

V červnu 2016 rozhodli Britové o odchodu Británie z Evropské unie, tzv. Brexit byl stvrzen 51,9 % hlasů britských obyvatel. Nigel Farage okamžitě reagoval a označil tento den za „den britské nezávislosti.” Ve svém projevu na tiskové konferenci vyzdvihl 17 milionu občanů, kteří hlasovali pro odchod. „Jedná se o vítězství obyčejných lidí proti velkým bankám, obchodním řetězcům, proti vysoké politice.” Vyzdvihl svou stranu, která dokázala zvítězit nad dvěma hlavními stranami. Zmínil také ostatní euroskeptické strany, které se budou snažit navázat na britské události. „Evropská unie končí, rozpadá se, Brexit byl pouze první krok obnově suverénních států.” (BBC 2016).

Graf č. 1 Výsledky referenda v jednotlivých částech Spojeného království

Zdroj: Vis4 2016

2.2.3 Migrační otázka

Velice důležitým důvodem podpory UKIP se stala také jejich migrační politika, negativní přístup k přistěhovalcům. V poslední době se toto téma v

evropských zemí velmi skloňuje v souvislosti s uprchlickou krizí, která je v současnosti velmi diskutovaným tématem. Právě migrační politika může být také jedna z hlavních příčin, která přivádí voliče právě k UKIP. Od devadesátých let přišlo do Británie více než sedm milionů přistěhovalců. Tvrdé jádro příznivců UKIP proklamuje názor, že britská identita je tvořena na etnickém základě, nikoliv občanském. Imigrace by podle nich měla být omezena, protože má negativní společenský a kulturní dopad (Ford a Goodwin 2014: 121–122).

Krátce po referendu se Nigel Farage nechal vyfotit s kontroverzním transparentem putujících migrantů, na kterém bylo napsáno: „Bod zlomu– musíme se vymanit z evropského diktátu a převzít kontrolu nad hranicemi.“ Pro mnoho politiků tento plakát znamenal pokus o podněcování nenávisti. Někteří nešetřili znepokojením a na twitteru Conora Beatona se objevilo srovnání s nacistickou propagandou (The Guardian 2016). V jednom ze svých dalších projevů pak zmínil, že většina lidí, kteří přicházejí ze zemí postižených válkou, ať už do Evropy nebo do Ameriky pro něj nejsou uprchlíci, nýbrž ekonomičtí migranti a varuje o nesprávném užívání tohoto slova (Daily Caller 2017). Rovněž ve svém projevu osočil německou kancléřku Angelu Merkelovou za nekontrolovaný příliv přistěhovalců, dále také narážel na Evropskou unii a označil ji za „šílenou“ organizaci, která podněcuje takovou migraci (BBC 2015). Poté co UKIP dosáhla Brexitu, se bude se nejdříve snažit o převzetí kontroly nad britskými hranicemi a zajistit regulovanou migraci, která bude ku prospěchu jak Velké Británie, tak migrantům. UKIP se zasazuje o spravedlnost, přistěhovalci, kteří nebudou zneužívat britský sociální systém, jsou v zemi vítáni. Tento princip by byl zaveden na základě australského modelu, který spočívá v tom, že uchazečům o azyl je vyhověno pouze na základě schopnosti se v daném státě uplatnit (UKIP 2015: 12).

V rámci Brexitu je jedním z hlavních témat otázka kontrolované migrace, zavedení vízové povinnosti a regulace nelegálních migrantů, za které je podle UKIP odpovědná právě EU. Nicméně v zájmu Britů rovněž zůstávají jejich občané, kteří nežijí na území Spojeného království. Prioritou je, pro tyto občany sjednat co nejlepší podmínky, aby jim byly zachovány zásady rovnosti a nediskriminace v zemích Evropské unie.

2.2.4 Ekonomická dimenze

Ekonomika je stěžejním bodem všech politických programů, zejména pár let po ekonomické krizi, která započala v roce 2009. UKIP nemá ucelenou ekonomickou oblast své politiky, nevyznačuje se například podporováním sociální politiky, na tomto bodě nestaví svůj program. Nicméně se ve svém volebním manifestu se zaměřuje na nízké zdanění, volný trh a růst podnikání.

Jedním z hlavních témat UKIP a jejího ekonomického přístupu k EU byly ekonomické náklady na členství v Evropské unii. Podle UKIP je členství v Evropské unii pro Británii velmi ekonomicky nevýhodné. V rámci vyjednávání podmínek po odhlasovaném Brexitu se UKIP zasazuje o navázání bilaterálních smluv ohledně volného obchodu. Ve svém posledním programu UKIP zmiňuje důležitou roli Velké Británie v evropském vývozu. Vyjednání bezproblémových obchodních vztahů bude i v zájmu ostatních členských zemí EU (UKIP 2015: 71).

Po Brexitu a změně předsednictví v podobě Paula Nuttalla se UKIP bude muset začít soustředit na ostatní politické problematiky, neboť hlavní cíl byl již naplněn. Strana se nyní potýká s problémy, zcela rozhodující bude vnitrostraní konsolidace, řešení aktuálních finančních těžkostí a sepsání nového volebního programu. Paul Nuttall se nechal slyšet, že chce nový volební program orientovat na voliče Labouristů. Plánuje pozdvihnout ekonomické téma v důležitou prioritu strany UKIP (The Economist 2016).

2.2.5 Podpora veřejnosti

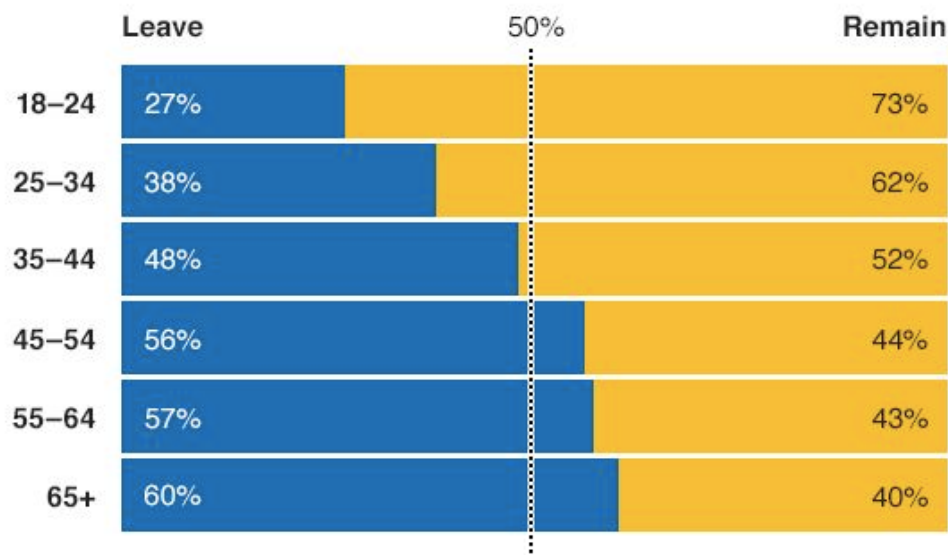
Jak již bylo zmíněno výše UKIP se z marginální strany, která se potýkala s mnoha problémy a neměla valnou voličskou základnu, vypracovala ve stranu vítěznou, která ve volbách do EP v roce 2014 dosáhla prvního místa. Podporu obyvatel strana stvrdila v referendu o Brexitu, kde se proti setrvání v EU vyjádřilo více než sedmnáct milionů obyvatel. V rámci podpory této strany hraje velkou roli i populismus, jednoduchá rétorika a výstižně předložené cíle jsou mocnou zbraní pro mnoho populistických stran. Pro jeden stěžejní bod mohou mobilizovat voliče z celého politického spektra.

UKIP od svého vzniku v roce 1993 oslovila značné množství voličů Konzervativní strany, zejména její radikální křídlo. Vzrůstající nespokojenost s evropským „diktátem“ koncentrovala právě pod UKIP. Dalším faktorem, který přiváděl občany k této straně je také osoba Nigela Farage, jež svým charismatickým

vystupováním a jasnými postoji dokázal lidi zaujmout. Z průzkumů zahraničních deníků můžeme zjistit, že UKIP oslovuje nejvíce starší občany, zejména ve věku starším 65 let, občany se středním vzděláním nebo Brity žijící na východě Anglie. UKIP cílí na tradice a hodnoty, které jsou klíčové pro starší generaci, která lpí na historických předpokladech. Je logické, že mladší obyvatelé Velké Británie jsou sociálně liberálnější, otevřenější v přijímání nových kultur a etnik (Huffpost 2013). Tento průzkum potvrzuje i následující graf, který se zabývá rozdělením obyvatel na odpůrce a příznivce EU podle věku v rámci brexitového hlasování (BBC 2016).

Graf č. 2. Hlasování o Brexitu podle věkových skupin

How different age groups voted

Source: Lord Ashcroft Polls

BBC

Zdroj: BBC 2016

2.2.6 Jaký euroskepticismus?

Kritika UKIP vůči Evropské unii vychází z liberálně-konzervativní tradice Velké Británie. UKIP se zřetelně vymezuje zejména v oblastech samotné integrace ve smyslu odmítání diktátu z Bruselu, kdy EU údajně narušovala tradice a suverenitu Spojeného království plynoucí mimo jiné z geografické vzdálenosti a

následně britské izolace. Svůj konzervativní postoj k EU si Británie zachovávala dlouhou dobu, nicméně se až zformovaná strana UKIP začala radikálně vymezovat vůči projektu Evropské unie a celé evropské integrace.

UKIP nikdy neakceptovala žádné reformy EU a vždy požadovala britský odchod z tohoto společenství. Vnímá toto uskupení jako nedemokratický prvek v moderní společnosti, který se snaží převzít suverenitu národních států (UKIP 2015: 70-71). V roce 2016 dosáhla UKIP svého cíle, v nadcházejícím období se bude pokoušet o vyjednání nejpříznivějších podmínek a minimalizaci negativních dopadů Brexitu. Pokud bude UKIP chtít zůstat dále volitelnou stranou, měl by nově zvolený předseda strany Paul Nuttall nastavit novou politickou rétoriku, jelikož hlavní cíl strany (odchod z EU) již byl dosažen. Strana se nyní snaží zapojit do vyjednávání podmínek pro Velkou Británii. Evropská unie nahlíží k tomuto vyjednávání velmi obezřetně, neboť za snadných podmínek výstupu by se Británie mohla stát prvním dílkem dominového efektu, který by pro EU mohl mít velmi vážné důsledky.

Klasifikace této strany je podle teoretiků uvedených výše jednoznačná, podle hlavních autorů této práce Taggarta a Szczerbiaka se jedná o stranu „tvrdě“ euroskeptickou, která není ochotna přijmout žádné ústupky ze strany Evropské unie. Jedná se o typickou *single-issue* stranu, v odborné literatuře je drtivou většinou autorů označena za tvrdě euroskeptickou, monotematickou stranu (Taggart 1998: 368). Podle typologie Kopeckého a Mudda se strana jednoznačně klasifikuje jako „euroodmítavá“, neboť zastává negativní postoj jak k evropské integraci, tak k samotné Evropské unii. V typologii Chrise Flooda se setáváme s větší škálou možné klasifikace, která například zohledňuje i pozitivní přístup stran, ale i podle tohoto modelu se UKIP nachází ve skupině stran „euroodmítačů“. Conti a Verzichelli přijali Taggartovu a Szczerbiakovu „tvrdou“ a „měkkou“ verzi bez jakékoli modifikace, proto i zde zkoumaná strana spadá pod verzi „tvrdě“ euroskeptickou. Podle typologie Petra Kanioka je jazyk UKIP značně kritický, strana není schopna přijmout žádné ústupky ani reformy, tudíž se opět řadí mezi euroskeptické strany, které se prezentují svým negativním postojem vůči evropské integraci.

3. Euroskepticismus ve Francii

3.1. Původ euroskepticismu ve Francii

Na rozdíl od Velké Británie, která byla již od začátku sbližování států v jednu nadnárodní organizaci velmi skeptická, se Francie od počátku integračních procesů velmi aktivně účastnila procesu vytváření evropských společenství. Francie chápala evropskou integraci jako další nástroj svého vlivu. V prvních fázích vývoje Evropského společenství se Francie těšila velké podpory svých obyvatel.

Mezi významné osobnosti, které přispěly k evropské integraci, se bezesporu řadí ekonom Jean Monet a tehdejší francouzský ministr zahraničí Robert Schuman, kteří byli strůjci myšlenky evropské jednoty a zakladatelé tzv. Montánní unie, která byla základním kamenem pro vznik Evropských společenství. V důsledku hospodářského úspěchu Montánní unie vznikly dvě další organizace Evropské hospodářské společenství (EHS) a EUROATOM, který byl především v režii Francie. Postupem času se předpokládala další koordinace států v oblasti hospodářské a měnové politiky, rozšíření sociální politiky a zajištění společného trhu. Další významnou osobností byl první prezident páté republiky Charles de Gaulle, který se netajil silným francouzským nacionalismem a jeho vize Evropy byla založena na spolupráci členských států ES, které přispívaly k silné Evropě, avšak se slabými nadnárodními institucemi (Rovná, Kasáková et al. 2007: 23–25).

Také je potřeba zmínit neshody mezi Francií a Velkou Británií v rámci integračního procesu, které vznikly na začátku 60. let 20. století, kdy si Velká Británie podala žádost vstupu do EHS. Británie byla politicky oslabená a východiskem z krize byla participace na Evropském společenství. Po několika jednáních zněl konečný verdikt jasně- de Gaulle odmítl britskou přihlášku do EHS a svůj čin komentoval prohlášením, že je Velká Británie námořní země, která je spojena se vzdálenými státy, zde narážel zejména na země Commonwealthu a spolupráci se Spojenými státy americkými. Tímto vyjádřením však britské snahy o spoluúčast na EHS nezastavil, krátce nato, se Británie pokusila svou přihlášku podat znovu, která byla v roce 1967 opět vetována.

Oba tyto odkazy jsou stále v podvědomí společnosti, na vizi Jeana Moneta začaly navazovat příznivci nadnárodního principu, který se blíží spíše federaci. Na politiku de Gaulla se začaly orientovat strany, které upřednostňovaly spíše mezivládní spolupráci.

První značné prvky euroskepticismu lze spatřit po konci studené války s přijímáním Maastrichtské smlouvy, která v mnoha zemích vyvolala dialog. Opatrný postoj k razantnímu evropskému rozšíření a nových reforem ve Francii ukázalo už referendum v roce 1992, kdy se pouze těsná většina vyjádřila k podpoře Maastrichtu⁶. V roce 2002 byli Francouzi vnímáni jako největší odpůrci tzv. východního rozšíření EU. Důvodem tohoto postoje byly ekonomické obavy Francouzů z důvodu rostoucí nezaměstnanosti. Plánované východní rozšíření bylo rovněž spojováno s neznalostí budoucích členů z postkomunistických zemí a jejich nepřipraveností na integrační proces. Další referendum, které odkrylo obavy z dalšího vývoje evropské integrace, se odehrálo v roce 2005, kdy Francouzi udělili stopku euroústavě⁷. Tento negativní postoj lze opět interpretovat jako obavu z klesající pozice Francie uvnitř EU a z ohrožení jejího socioekonomického modelu. V potaz hrály také obavy z případné globalizace a ztráty národního uvědomění.

Dopad referenda o ústavní smlouvě neměl následky jen ve Francii, ale v celé Evropské unii. Výsledek odkryl rozpory mezi stranickou elitou, zejména politickými špičkami a veřejností, která se vyjádřila proti (Downs 2011: 280). Mediální kampaně rovněž nezvolily správnou taktiku na pozornost voličů. Tehdejší vládní strana Svaz pro lidové hnutí (UMP) se bezvýhradně vyslovila pro přijetí, i když do své kampaně zakomponovala i otázku přijetí Turecka do EU⁸, ve které se vyjádřila proti přijetí, což jistě mělo dopad na část pravicových voličů. Nejsilnější opoziční strana Socialistická strana (PS) se vyznačovala nejednotným názorem, proto na synchronizaci postojů připravila vnitrostranické referendum, jehož pozitivní výsledek byl okamžitě odmítnut stranickými špičkami. Rozkol mezi elitou a částí společnosti byl tak značný. Výzkum veřejného mínění podle C. Sørensen naznačil, že ústavní smlouva byla pro Francouze málo liberální, což bylo v rozporu se silně nacionálním státem, jakým je Francie (Sørensen 2007: 83).

---

⁶ Pouze 51,05 % Francouzů vyjádřilo podporu Maastrichtské smlouvy, 48,95 % bylo proti (Rovná, Kasáková, et al 2007: 25).

⁷ Účast Francouzů v referendu dosahovala 69,37 %, negativně se vyjádřilo 54,67 % a kladně 45,33 %, zbytek hlasů bylo neplatných (Rovná, Kasáková, et al. 2007: 25).

⁸ Vzhledem k muslimské populaci, která ve Francii činí 10 %.

V období ekonomické krize, se rovněž ozvaly hlasy o narušené suverenitě, která plyne z evropského diktátu. Ekonomická krize byla chápána jako důsledek dlouhodobých problémů společnosti a francouzského státu plynoucích z imigrace a evropské integrace. Sílicí hlasy euroskeptických politiků se ve Francii projevil také ve volbách do Evropského parlamentu. Nárůst popularity zkoumané Národní fronty, která v průběhu let rozšířila své politiky z čistě antiimigračního uskupení v populistickou, euroskeptickou stranu, potvrdilo vítězství ve volbách do EP z roku 2014. Když se v létě 2015 proletěla Evropou migrační vlna, byla euroskeptiky ihned označena za „invazi cizích žvlů.“ (Kubát, Mejstřík et al. 2016: 64). V boji proti evropským nařízením tak Francie nepolevuje ani nyní. V prezidentských volbách, které se uskuteční 26. dubna 2017 představuje silnou kandidátku na tento post Marine Le Pen, dcera zakladatele Národní fronty. Případné vítězství chce Le Pen zužitkovat k vypsání referenda o odchodu z Evropské unie, tzv. Frexitu a připojit se tak k Velké Británii, která tento krok učinila v roce 2016.

3.2. Národní fronta (FN)

3.2.1 Vývoj strany

V roce 1972 byla založena krajně pravicová Národní fronta, která vzešla z iniciativy Jean-Marie Le Pena. Toto uskupení monarchistů, ultraklerikálů, antisemitů a odpůrců evropské integrace se pod vedením Le Pena stalo jedním z významných a stabilních představitelů na francouzské politické scéně. Tato strana je v současnosti nejsilnější euroskeptickou stranou v zemi. Je nutné zmínit, že i v případě Národní fronty se jedná o stranu, která boduje především na úrovni voleb do Evropského parlamentu a v posledních letech i voleb regionálních.

Od založení strany do počátku 80. let se Národní fronta potýkala s velkým neúspěchem v oslovení voličů. Když Le Pen poprvé kandidoval v prezidentských volbách v roce 1974, získal pouze marginální počet hlasů veřejnosti. S vývojem společnosti, která se postupně vlivem ekonomické a hospodářské krize, nárůstu nezaměstnanosti a sociálních problémů začala transformovat, politické elity se musely potýkat s xenofobními a rasistickými postoji vůči přistěhovalcům (Sitek, 2009: 25–26). V tomto vhodném prostředí začal Le Pen prosazovat své zájmy a

svou razantně vymezenou rétorikou vůči přistěhovalcům začal lákat francouzské občany, kteří začali volat po národním uvědomění.

Postupem času se strana začala vnitřně konsolidovat a na komunální úrovni začala spolupracovat s umírněnými pravicovými stranami, jako byla UDF a RPR, díky tomu kroku uspěl tehdejší generální tajemník FN Jean-Pierre Stirbois v místních volbách v Dreux, FN se tak dostala z anonymity do většího podvědomí obyvatelstva. (Kubát, Mejstřík et al. 2016: 63). Posilování Le Penových pozic se jasně ukázalo ve volbách do Evropského parlamentu, v nichž Národní fronta získala 10 křesel (Sitek 2009: 26)⁹.

Další úspěchy na sebe nenechaly dlouho čekat, v roce 1986, i díky volební reformě z roku 1985¹⁰, získala strana v parlamentních volbách 9,7 % hlasů a 35 poslaneckých mandátů. Koncem osmdesátých let se FN pevně usadila ve francouzském stranickém systému. Hlavním bodem jejího programu byla stále boj s imigrací¹¹, dále brojila proti politickému establishmentu, korupci a vysokým daním. V průběhu dalších let získával Jean-Marie Le Pen oblibu u obyvatel především díky imigrační otázce, kde představoval jediného politika, který se již dlouhodobě snaží řešit otázku přistěhovalců. Díky této podpoře se těšil solidních výsledků v prezidentských volbách, nejbližší zvolení do Elysejského paláce byl v roce 2002. Kdy navzdory rozkolu v jeho straně skončil v prvním kole druhý za Jacquesem Chiracem¹². V kole druhém však Chirac Le Pena drtivě porazil a zaznamenal svůj nejlepší volební výsledek. Za tímto neúspěchem stálo jasné odmítnutí krajní pravice, kdy se Francouzi, kteří v prvním kole volili jinak, rozhodli pro přijatelnější alternativu v podobě Chiraca (Sitek 2009: 26).

Na tento úspěch již Le Pen nenavázal a po dalších neúspěšných kandidaturách na prezidenta v roce 2010 oznámil, že se o post prezidenta již ucházet nebude. V tentýž roce učinil také rozhodnutí, že na následujícím sjezdu Národní fronty již nebude kandidovat na post předsedy strany a bude figurovat pouze v ústraní jako čestný předseda. Le Pen pevně věřil, že jeho dcera Marine plně nahradí

---

⁹ FN má své zástupce v EP téměř nepřetržitě od r. 1984 (Sitek 2009: 26).

¹⁰ Z rozhodnutí prezidenta Mitteranda prošel volební zákon reformou, která změnila původní dvoukolový většinový systém na systém proporční. Po vítězství pravicové vlády se koalice UDF a RPR však rozhodla vrátit zákon do původní podoby (1. kohabitace) (Kubát, Mejstřík et al. 2016: 64).

¹¹ Šlo především o imigranty z bývalých kolonií.

¹² V prvním kole prezidentských volbách získal Chirac 19,88 % a Le Pen 16,88 %.

jeho funkci. V roce 2011 na sjezdu strany pak delegáti jednoznačně zvolili Marine Le Pen, kterou podporovala většina stranického aparátu sympatizující s jejím otcem. Ten měl také jistotu, že jeho vliv na francouzskou politiku zůstane díky Marine zachován. Pod novým vedením se FN snažila o umírněnější politiku, než bylo zvykem. Nová předsedkyně se snažila zbavit nálepky extrémně pravicového politika.

Rok po svém zvolení se Marine zaznamenala úspěch v prezidentských volbách, který činil 17,9 % hlasů a ani podpora FN v parlamentních volbách téhož roku nebyla zanedbatelná. Narůstající preference strany se promítly ve volbách do Evropského parlamentu, kde se FN zaznamenala velký nárůst voličů a získala první místo (Independent 2014). V na jaře roku 2017 se Francii uskuteční prezidentské volby, ve kterých Marine opět výrazně figuruje na listině kandidátů. Ve svém předvolebním programu prezentuje jako hlavní body opuštění eurozóny, referendum o členství v Evropské unii, snížení věku odchodu do důchodu nebo omezení bezplatného vzdělávání pouze pro občany Francie (Le Pen 2017).

Národní fronta cílí na základní problémy Francie, a to na imigraci (neschopnost vládních představitelů uzavřít hranice) a členství v Evropské unii. Evropská integrace je spatřována velmi negativně, protože evropský kontinent je brán jako prostor se státy, které mají společné hodnoty, avšak se může naskytnout i situace, že někteří Evropané budou vnímáni jako hrozba pro Francii. Důsledkem integrace je podle FN ztráta francouzské identity, tak státní suverenity. FN považuje za přímého viníka tohoto stavu politickou elitu, kterou kritizuje jako celek. V akceptování a přijímání politických stran, se FN staví silně odmítavě ke komunistům, nicméně u pravicových stran nalézá i některé pozitivní prvky (Le Monde 2015). Kromě očisty politické scény se tak FN zasazuje o různé řešení výše uvedených problémů, které sužují Francii.

Tabulka č. 7 Volební výsledky do Národního shromáždění a Evropského parlamentu za poslední 3 volební období¹³

Parlamentní volby	2002 (1.kolo)	2002 (2.kolo)	2007 (1.kolo)	2007 (2.kolo)	2012 (1.kolo)	2012 (2.kolo)
FN	11,1 %	1,9 %	4,3 %	0,1 %	13,6 %	3,7 %
Volby do EP	2004	2009	2014			
FN	9,8 %	6,3 %	24,9 %			

Zdroj: Kubát, Mejstřík et al. 2016: 75

3.2.2 Fenomén lepenismu

Pro úspěch strany FN byla vždy důležitá charismatická osobnost vůdce strany, Le Pen dosahoval vždy lepších volebních výsledků než jeho strana. Přes jeho mediální skandály a zároveň umění se v politice prosadit a být vidět se ve Francii vytvořil určitý fenomén lepenismu. Vždy volil ráznou a ostrou rétoriku vůči francouzské páté republice. „*Okamžik, kdy se prohnílé struktury našeho systému zhroutí, je za dveřmi. Do boje proti zkažené páté republice.*” Tímto tvrzením narážel na politiky, kteří se již dlouhá léta drží u moci a mělo by dojít k jejich obměně (Mlejnek 2002: 60). Příznačná pro něj také byla ostrá vyhraněnost vůči imigrantům a prosazování tzv. „čisté rasy”. Argumentoval, že přistěhovalectví jde ruku v ruce s kriminalitou a nezaměstnaností a svými neetickými prohlášeními nejednou šokoval Francii, kdy například prohlásil, že plynové komory byly pouze detail historie (The Guardian 2016). Výroky, kterými upozorňoval na svou nenávisť vůči cizím rasám, a které prezentoval v médiích celou svoji politickou kariéru stály jej nakonec stály pozici čestného předsedy Národní Fronty, kdy byl ze strany v roce 2011 vyloučen. Po změně předsednictví Národní fronta započala novou éru, která měla umírnit některé postoje. Politických rozdílů mezi vizí otce a dcery Le Pen byla celá řada. Marine sice nepostrádala určité charisma, ale snažila se stranu „oddémonizovat” od kontroverzních tvrzení jejího otce (Williams 2011: 690). Tzv.

¹³ Zvýrazněný rok 2014 značí vítězství ve volbách do EP.

normalizace strany se projevila v odklonu od antisemistické rétoriky a uznání holocaustu ze strany Marine Le Pen, tato skutečnost však vyústila v rozkol mezi otcem a dcerou Le Pen (Le Nouvel Observateur 2015).

Otec zakladatel již nebyl hlavním aktérem strany, ale i nadále se vyjadřoval k politickému dění. Za jeho kontroverzní výroky ohledně holocaustu, ve kterých tento čin marginalizoval a byl ze strany v roce 2015 vyloučen, načež mu byl odejmut i titul čestného předsedy (BBC 2016). Marine Dostal se tak do sporu se svou dcerou, která se obávala, že výroky Le Pena těžce naruší pečlivě vybudovaný obraz FN, jakožto moderní a stále více přijatelné strany.

3.2.3. Migrační otázka

Jak jsem již uvedla, ústředním tématem volebního programu Národní fronty je bezesporu migrační politika a vliv přistěhovalců na francouzskou společnost. Je důležité diskutovat o velice vážných rizicích, která jsou spojena s nekontrolovaným přílivem migrantů do Evropy. FN považuje Evropskou unii za neschopnou vůči migrační politice a šířícího se islámu v Evropě.

FN je známá pro svůj nacionalismus již od založení strany. Sám zakladatel Le Pen se několikrát vyjádřil, že věří v nerovnost mezi rasami. „*Je to očividné, celá historie to přesvědčivě dokazuje. Některé rasy jsou si rovnější než druhé*“, tvrdil u příležitosti Olympijských her, kde narážel na atlety světlé a tmavé pleti (Milza 2005: 274–275). V současné době má každý čtvrtý Francouz alespoň jednoho prarodiče cizince a bez přistěhovalců by dnes ve Francii žilo o minimálně 12 milionů obyvatel méně. Benevolentní zákonodárství umožnilo většině cizincům legalizovat svůj pobyt. O těchto přistěhovalcích se všeobecně hovořilo, že jsou schopni aklimatizace ve francouzském prostředí. V období krize a rostoucí nezaměstnanosti v nich však společnost začala spatřovat příčinu všech potíží. Omezením přistěhovalců by se podle představitelů FN snížila nezaměstnanost, neboť tímto krokem by práci dostali „praví“ Francouzi (Le Monde 2011).

Trvale živnou půdou je pro FN silný nacionalismus ve smyslu „silné ideologické vášně.“ Francouzský kritik Pierre André Taguieff považuje Národní frontu za „autoritativní nacionál-populismus“, jehož ideologickým jádrem je ochrana národní identity. Vysněná a ideální Francie je podle Le Pena ta, která je bez přistěhovalců, neboť pro ně není na území Francie místo. Ideální Francii má

zajistit pouze zastavení přistěhovaleckých vln, což znamená uzavření hranic, popřípadě vyhoštění již usazených cizinců, především těch, kteří neakceptují francouzskou kulturu (Le Pen 2017). Pomocí těchto opatření by se francouzská identita očistila od nechtěných a „cizích“ a mohlo by tak dojít k zákazu náboženských komunit, neboť podle Le Pena je Francie zemí bílé rasy a katolické církve. Kontroverzními výroky se Le Pen v rámci migrační politiky prezentuje dodnes, byť již není členem FN a jeho dcera upustila od extrémně radikálních tvrzení. „*Kontrolu imigrace budeme vždy provádět, ale důstojným a humánním způsobem*“, pravila letos v zimě. Navzdory tomu nedávno pro BBC prohlásila, že se rozhodla pro pozastavení imigrace kvůli, nekontrolovatelné situaci, které Francie čelí v poslední době (BBC 2017).

3.2.4 Ekonomická dimenze

V sedmdesátých a osmdesátých letech zažila Francie velký ekonomický rozkvět, který následoval v hluboký propad v podobě zavřených továren, zvyšujícím se procentu chudoby. Lidé již nejsou spokojeni s levicovými a pravicovými vládami, které nedostatečně řešily jejich problémy. Podle francouzských analytiků umí Le Pen uchopit problémy, které Francouze trápí a jednoduše je interpretovat.

Marine Le Pen se netají názorem, že Evropská unie je viníkem ekonomického propadu jejich země, nárůstu nezaměstnanosti a slabé sociální ochrany státu. EU podle nich není schopna zabezpečit potřeby obyvatel, a proto se stále více Francouzů hlásí k obnově národní identity a navrácení Francii statutu evropské velmoci. FN taktéž reflektuje stále větší rozdíly mezi chudými a bohatými, EU podle ní může za postupné vymizení střední třídy. Dále se Národní fronta vymezuje proti ekonomické globalizaci, která je jednou z hlavních hrozeb Francie. Podle Marine Le Pen znamená globalizace „výrobu zboží otroky, a toto zboží se poté prodává nezaměstnaným.“ Podle FN je řešením revoluce, která obnoví ekonomické vlastenectví (BBC 2017).

Ve své programové ekonomické oblasti by se měla Francie podle FN soustředit především na malé a střední podnikání, opomenuti by neměli být taktéž zemědělci a řemeslníci tvořící jádro francouzské ekonomické síly, ale jsou oslabeni státem (daněmi) a evropským právem. FN také klade důraz na důsledky

ekonomické krize, kdy se až 13 % Francouzů ocitlo pod prahem chudoby. Tento fakt přičítají představitelé Národní fronty především nedostatečným reformám a nedůsledným bojem s inflací. Dalším důležitým bodem je podpora měnové reformy a francouzské navrácení k franku, dále FN cílí na zdanění občanů s vysokým příjmem, rozšíření sociálních služeb či znárodnění některých bank (The Guardian 2017).

3.2.5 Podpora veřejnosti

Voličský vzestup Národní fronty je spjat především se změnou předsednictví a potlačením xenofobního jádra strany. „Lepenisté“ mají své oblasti, kde se jejich podpora blíží hranici 50 %, jde především o průmyslová centra na jihu a částečně i na severu Francie. Podporovatelé FN často pochází z nižší vrstvy obyvatel, často se jedná o Francouze, kteří žijí na periferiích měst nad 100 tisíc obyvatel se zvýšeným počtem cizinců a naturalizovaných Francouzů. Voličská základna se postupně stěhuje z města na málo osídlený venkov. Důvodem pro volbu FN bývá strach z imigrace a kriminality, která je v některých oblastech nad národním průměrem. Tento faktor má na volbu FN ještě větší vliv než otázka nezaměstnanosti. Voliči FN často zmiňují pocit nebezpečí, který je v některých případech založen na skutečnosti, avšak mnohdy se jedná o zkreslené informace v médiích. Hlasy pro Národní frontu tak většinou bývají protestního rázu: reagují nesouhlasně na pravicové i levicové programy.

Podle průzkumů věří obyvatelé Francie politikům pouze kolem 15 %, zbytek občanů se od politiky buď distancuje, nebo jsou zklamáni z dosavadního vývoje za posledních deset let. Pro občany, kteří jsou nespokojeni se současnou politickou situací, znamená FN východisko, stranu, která umí jasně definovat problém a výstižně zformulovat jeho řešení. FN tak svou jasnou a účelovou rétorikou cílí na většinu obyvatel. V takovém případě by v nadcházejících prezidentských volbách mohla charismaticky vystupující Marine Le Pen získat značné procento protestních hlasů (Keller 2017).

3.2.6 Jaký euroskepticismus?

Národní frontou se řadí mezi strany, které se vymezují vůči veškerým aspektům Evropské unie a požadují vystoupení své země z této organizace. FN odmítá zásadu evropské spolupráce institucionálních a politických opatření na úrovni EU. Všechny politiky by měly být v kompetenci národní politiky. Vkládání pravomocí do nadnárodního tělesa tak zemi připravuje o svobodu rozhodování.

V rámci ochrany svých hranic a regulování migrace se FN staví proti eurozóně a požaduje vystoupení ze Schengenského prostoru. FN prosazuje ekonomické priority Francie v rámci tzv. ekonomického vlastenectví, dále upřednostňuje tzv. demokratizaci Francie, ke které dojde pouze tehdy, kdy se se vrátí Francouzům skutečná moc rozhodovat (Le Pen 2017). Důležitým mechanismem k dosažení tohoto cíle je ústavní ukotvení institutu lidové zákonodárné iniciativy, ústava by se dále mohla měnit pouze referendem.

Předsedkyně FN Le Pen podporovala Velkou Británii při konání referenda o Brexitu. Na tiskové konferenci v reakci na tuto událost zmínila, že odchod z Evropské unie je možný pro všechny i přes nátlak a negativní názory médií a proevropsky orientovaných politiků. Připomíná, že britský lid si zvolil svobodnou cestu, a tato cesta je možná i pro ostatní země. Marine vidí Británii jako zemi hodnou následování, Britové podle ní dali jasně najevo, jak „touží po svobodě“ a podobná debata je ve Francii také na plánu.

Le Pen také jasně vyjádřila své zájmy ohledně budoucnosti Francie v EU. Pokud bude zvolena prezidentkou, přičiní se o vypsání referenda na téma Frexit. Pokud by své úsilí dotáhla až do zdárného konce a Francii by byla navracena národní suverenita, nebránila by se navázání bilaterálních ekonomických smluv v rámci evropského volného obchodu (ČT24 2016).

Dle rozlišení stranického euroskepticismu, v případě FN se jedná o protestní stranu, která přijala euroskeptický postoj (Taggart 1998: 368). FN se vůči integraci vyznačuje svojí negativní až velmi zápornou rétorikou. EU pro FN znamená instituci, která ve svém centru soustřeďuje moc, která má být v kompetenci národních států. Podle P. Taggarta a A. Szczerbiaka patří Národní fronta do kategorie tvrdého euroskepticismu, neboť apeluje na francouzskou národní identitu a zásadně se vymezuje proti setrvání Francie v EU. V klasifikaci této strany se shodují i ostatní autoři, kteří tuto stranu rovněž zařazují do kolonky tvrdého

euroskepticismu, který se principiálně vymezuje proti nadnárodním organizacím. Podle autorů Kopeckého a Mudda by tato strana spadala do kategorie buď „euroodmítačů,“ neboť se od jakékoli integrace razantně distancuje a nesouhlasí s transferem moci na nadnárodní úroveň. Rovněž Chris Flood ve své typologii zmiňuje kategorii „euroodmítačů“, kteří vystupují proti jakékoli spoluúčasti na konkrétní politice nebo instituci. I tato kategorie zcela přesně charakterizuje postoj FN. Conti a Verzichelli částečně přejímají Taggartovu a Szczerbiakovu typologii, na základě tohoto faktu, není obtížné zařadit FN do kategorie „tvrdého“ euroskepticismu, který se vyznačuje odmítavým přístupem jak k evropské integraci, tak k její realizaci v podobě EU. Petr Kaniok se ve své typologii zabývá i jazykem strany. Euroskeptické strany se vůči evropské integraci vyjadřují kritickým jazykem a jediným východiskem je pro ně opět vystoupení z EU.

4. Komparace vybraných kritérií britské Strany nezávislosti Spojeného království a francouzské Národní fronty

V této kapitole se zaměřím na komparaci již analyzovaných kritérií, podle kterých bude jasné určit, zda jsou si strany v otázce migrace a ekonomiky podobné, či nikoli. Následovat bude srovnání euroskeptické veřejnosti a podpory UKIP a FN, která nám odhalí euroskeptické tendence ve zkoumaných zemích. Poté se budu věnovat komparaci euroskepticismu obou stran podle autorů, které jsem uvedla v teoretické části a aplikaci jejich teorií na dané příklady.

4.1. Migrační otázka

Ve srovnání migrační politiky vůči Evropské unii se UKIP nevyznačuje tak silnou protiimigrační rétorikou jako FN, jelikož se dlouho vyznačovala jako *single-issue* strana s jediným záměrem, a to vystoupením z EU. V posledních letech však Strana nezávislosti Spojeného království svůj volební program v oblasti migrace rozvinula a obsahově prohloubila, a proto bych základní názory obou stran na tuto problematiku označila za shodné.

Obě strany se vymezují proti nelegální migraci, požadují uzavření hranic, vystoupení ze Schengenského prostoru. Požadavek kontrolované migrace se spojuje s vystoupením z EU, neboť pouze poté lze vlastní politikou kontrolovat přistěhovalectví. UKIP se prezentuje názory, kterými se sice vymezuje vůči migraci plynoucí z nastavení Evropské unie, avšak po odhlasovaném Brexitu, strana potvrdila, že ve Spojeném království budou vítáni migranti, kteří budou pro zemi přínosem a nebudou zneužívat britský sociální systém. Francouzská Národní fronta své plány ohledně migrační politiky vyjadřuje poněkud kontroverznějším způsobem, avšak od dob, kdy otěže strany převzala Marine Le Pen se FN snaží o image umírněné strany, bez osobních názorů jejího otce, v novém programu FN se taktéž vyskytuje regulace migrace a pouze deset tisíc imigrantů ročně (Reuters 2017). Marine se zasazuje o záchranění migrantů, avšak po jejich záchraně je potřeba je poslat zpět do svých zemí. Francie podle ní není schopna přijímat masy imigrantů, protože sama je sama sužována nezaměstnaností a sociálními problémy svých vlastních obyvatel. Za viníka problematiky nelegální migrace považují obě

strany právě EU a její politiky. Snaha obou aktéru spočívá v převzetí kontroly nad migrací a ochrany svobody a identity své země. Na vztahy těchto dvou zemí v rámci migrační politiky může mít vliv i dopad Brexitu. Ve Velké Británii pracuje velké množství Francouzů a v zájmu Le Pen je, aby se na jejich pozici nic nezměnilo. Ve formování migrační politiky obou zemí bude záležet na vyjednání Brexitu a výsledcích francouzských prezidentských voleb.

Po zhodnocení obou migračních politik a vzhledem k tomu, že FN postavila již od začátku svůj program na migrační politice, která často (zejména v minulosti) hraničila s únosnou mírou nenávisti, je nutno tuto stranu zařadit do kolony pro silně xenofobní uskupení. UKIP připojila svou toto téma jako druhotné v návaznosti na ochranu národní identity, proto se ve srovnání s FN řadí mezi „umírněnější.“

4.2. Ekonomická dimenze

Téma výhodných podmínek volného obchodu s EU se nachází v programu obou stran. Členství v EU není podmiňující pro zachování bilaterálních obchodních vztahů. Održení od EU pro obě strany znamená zisk větší obchodní suverenity. Obě strany se tak zasazují o vnější partnerství, které bude pro dané státy možná ještě výhodnější. Kritika evropských ekonomických politik vychází hlavně ze značných příspěvků do rozpočtu EU, se kterými nesouhlasí zejména UKIP a požaduje ekonomické a politické osamostatnění. FN jako zastánce silného nacionalismu požaduje především ochranu francouzské ekonomiky a budování „pečovatelského státu.“

Dalším cílem politiků FN je snaha o obnovení monetární suverenity. Otázka národní měny se dotýká národní identity, proto je naprosto nezbytné, aby se Francie navrátila k franku. Na úrovni EU pak Marine Le Pen prosazuje obnovení evropské jednotné měny ECU, která by existovala vedle měn národních. Tato měna by sloužila pouze k zúčtování mezinárodních operací, jako tomu bylo v letech 1979–1999. Oproti tomu se UKIP se od společné měny vždy jasně vymezovala svým negativním postojem. V otázce globalizace se Marine Le Pen jasně vymezila proti „finanční globalizaci“, „masové globalizaci“ a „islámskému fundamentalismu“, o kterých řekla, že si vzájemně pomáhají a je v úmyslu těchto ideologií srazit Francii na kolena. Le Pen prosazuje řešení lokálních problémů, nikoli těch globálních, což bude pro Francii do budoucna značit jistou izolaci.

V tomto ohledu je postoj UKIP daleko umírněnější. UKIP se v globalizační otázce staví negativně jen vůči členství v EU, vystoupení z EU však neznamena ekonomickou izolaci, neboť UKIP trvá na setrvání Velké Británie na evropském volném trhu.

Ze zkoumaného kritéria vyplývá, že po Brexitu budou vyjednávány smlouvy o volném obchodu. Nyní probíhají jednání o způsobu odchodu a následném vztahu Velké Británie k EU po odhlasovaném referendu. V rámci výstupových jednání o participaci na unijním trhu, byla Británie se svým požadavkem odmítnuta, neboť toto členství je neodmyslitelně spjato se čtyřmi unijními svobodami – volným pohybem osob, zboží, služeb a kapitálu. Londýn se však ohradil proti volnému pohybu osob, jelikož je v zájmu Velké Británie převzít kontrolu nad svými hranicemi. EP Británii rovněž připomněl, že bude muset do unijní pokladny odvést všechny peníze, které v minulosti přislíbila. Tyto výroky velmi zasáhly Nigela Farage, který se velice ostře ohradil proti těmto výrokům a nazval EP evropskou mafií. „*J sme volní a můžeme odejít*“, zmínil ve svém projevu (Independent 2017).

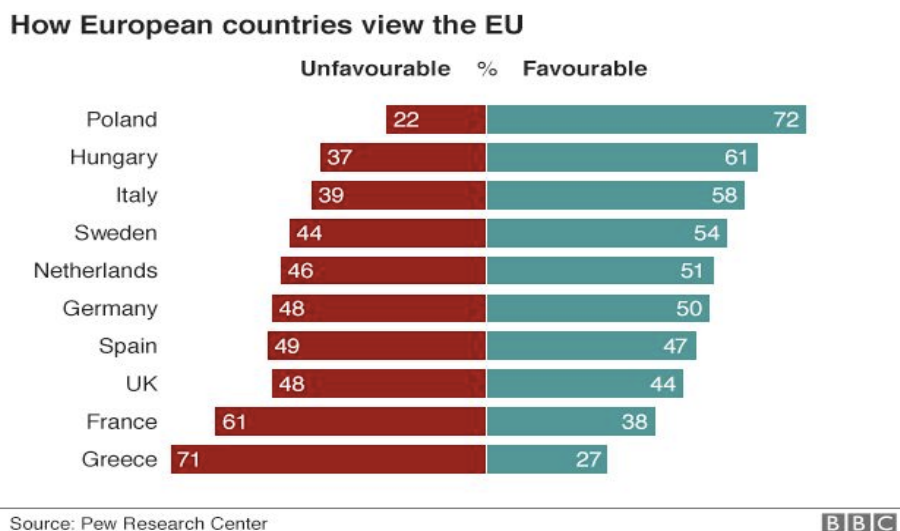
Marine Le Pen zpozvzdálí sleduje, jak dopadnou rozvodové procesy Velké Británie s Evropskou unií a mapuje tyto skutečnosti pro své plány, pokud bude zvolena prezidentkou. Pokud Spojené království nakonec prosadí své zájmy, bude tento proces možným impulzem nejen pro Národní frontu, ale i ostatní silně euroskeptické strany v Evropě, kterou je například Strana pro svobodu v Nizozemsku. FN i UKIP hodlají zastávat ekonomickou suverenitu, ale s přístupem na unijní trh, toto kritérium bych označila za shodné. V rámci globalizace se FN vymezuje vůči jakékoli globalizaci a spojuje tento pojem s imigrací a odpovědností EU za rostoucí nezaměstnanost, kdežto UKIP nahlíží na tento problém pouze skrz EU.

4.3. Podpora obyvatel

Obě strany zaznamenaly nárůst podporovatelů vlivem ekonomické a migrační krize. Důležitým prvkem pozitivní odezvy pro UKIP a FN od obyvatel daných zemí jsou jednoduché a srozumitelně podané cíle, na které se strany zaměřují. Populistické prvky a rázná rétorika z nich dělají silné hráče. Zmíněné strany těží z krize a zaujímají jasné východisko z problémů, na které lidé slyší.

Pro voličskou základnu je zcela klíčové vystupování a osobnost lídra strany. Bývalý předseda UKIP a europoslanec Nigel Farage i předsedkyně FN Marine Le Pen dokáží své názory prezentovat s důrazem a potřebným charismatem, aby dostatečně zapůsobili na obyvatele své země. Veřejný euroskepticismus tak nepochybně nabývá na významu. V obou zemích vzrůstá počet euroskeptických obyvatel, kteří se domnívají, že právě EU je viníkem problémů jejich země. Z následujícího grafu je patrné, že nesouhlasné postoje obou zkoumaných zemí jsou značné. Nespokojenost obyvatel s evropskými politikami může mít do budoucna velmi negativní dopad na celou unii.

Graf č. 3 Postoje obyvatel EU

Zdroj: BBC 2016

V dalším grafu jsem se rozhodla porovnat starší a mladší populaci a jejich sympatie k EU. Je zřejmé, že mladší obyvatelé Británie i Francie (zejména do 34 let) jsou většími podporovateli EU než lidé nad 50 let. Tento fakt potvrdil i Brexit, kde se stoupajícím věkem klesala podpora setrvání VB v EU.

Graf č. 4 Srovnání mladších a starších obyvatel v rámci podpory EU

Younger adults much more likely than older ones to favor the EU
Favorable view of EU

	18-34	35-49	50+	Youngest-oldest gap
	%	%	%	
France	56	33	31	+25
UK	57	46	38	+19
Netherlands	62	50	46	+16
Poland	79	74	65	+14
Germany	60	52	46	+14
Greece	37	25	24	+13
Spain	53	49	44	+9
Sweden	56	60	51	+5
Hungary	63	61	60	+3
Italy	55	63	56	-1

Note: Statistically significant differences in **bold**.
 Source: Spring 2016 Global Attitudes Survey, Q10c.
 "Euroskepticism Beyond Brexit"
PEW RESEARCH CENTER

Zdroj: Pew Research Center 2016

Na základě tohoto kritéria je patrné, že obě euro-odmítavé strany mají silnou podporu veřejnosti, která zaujímá především starší věkové kategorie. UKIP svou mediální kampaní a protievropským apelem na občany dosáhla Brexitu a ukázala i ostatním zemím, že lze z EU vystoupit. Nadcházející prezidentské volby mohou určit budoucí směřování Francie v EU, pokud by zvítězila euroskeptická Marine Le Pen, není vyloučeno, že ve Francii dojde k podobnému scénáři jako u jejího ostrovního souseda.

4.4. Zařazení euroskepticismu

Obě zkoumané strany se vyznačují tvrdým projevem euroskepticismu, který se staví proti EU a prioritně požaduje vystoupení své země z této organizace. Obě strany taktéž vyhrály poslední volby do EP, což značí o jejich silné podpoře a touze se vymanit tomu, co označují za „bruselský diktát“. Jejich kampaně se nesly ve velice odmítavém postoji vůči Evropské unii. UKIP již loni dosáhla svého cíle, Francie možná bude mít za pár měsíců slibně nakročeno k referendu o vystoupení z EU, jež je v programu prezidentské kandidátky Marine Le Pen.

Podle průkopníků euroskepticismu a stěžejních autorů této práce Szczerbiaka a Taggarta představují obě strany jedny z nejtvrdějších euroskeptických uskupení. V případě obou stran se jedná o „striktní odmítnutí celého projektu evropské politické a ekonomické integrace a opozici ke vstupu nebo setrvání vlastní země v EU.“ Strany, které tento postoj uplatňují, se domnívají, že by jejich země měla vystoupit z EU. Politika silně euroskeptických stran odmítá celý projekt evropské integrace tak, jak je v současné době pojat“ (Taggart, Szczerbiak 2003: 6). Mnohé tvrdě euroskeptické strany se vyznačují monotematickým programem, jejich politika je výhradně postavena na mobilizaci proti EU. Podle samotného Taggarta lze UKIP zařadit jako monotematickou stranu a FN jako stranu protestní, která přijala euroskeptický postoj až později (Taggart 1998: 368). UKIP se již od svého vzniku stavěla proti Evropské unii a za všech okolností požadovala britské vystoupení, stejně tak FN, která se nese na vlně Brexitu a požaduje pro svoji zemi stejný krok. Nigel Farage i Marine Le Pen jsou charismatickými vůdci, kteří dokáží jasně a přehledně pojmenovat problémy, které trápí obyvatele jejich zemí a navrhnout radikální řešení. Díky sílícímu nacionalismu v Evropě vlivem migrační i ekonomické krize se tyto strany těší příbytku voličů, kteří jsou nespokojeni se současnými vládami a UKIP i FN tak těží z protestních hlasů.¹⁴ Zařazení těchto stran je v souladu s tvrzením, že strany zaujímají „principiální opozici vůči evropské integraci a přesunu moci na nadnárodní organizaci v podobě EU“ (Taggart, Szczerbiak 2008: 12).

Autoři Kopecký a Mudde navrhli svou vlastní propracovanější typologizaci. Ve své teorii se vracejí k původnímu Taggartovu vymezení z roku 1998. V jejich typologii lze euroskeptické strany vymezit dle ochoty se participovat na evropské integraci. Případ UKIP a FN je v tomto ohledu problematické zařadit, neboť se v této typologii nachází kategorie pro odmítavý postoj, jak k dnešní trajektorii EU, tak pro celkovou evropskou integraci. Z tohoto hlediska se UKIP řadí mezi euroodmítače, pro odpor jak k EU, tak k evropské integraci. Nicméně Národní fronta by se svou rétorikou mohla také řadit mezi již zmíněné euroodmítače. V kategorii šesti typů přístupu k EU od Chrise Flooda je zcela jednoznačné, že se UKIP i FN řadí mezi strany euroodmítavé. Tedy ty, které působí

---

¹⁴ Stran, které v posledních letech uspěly na základě protestních hlasů je více, růstem takovéto podpory se těší například maďarský Jobbik, který se taktéž vyznačuje silným nacionalismem a euroskepticismem.

bud' jednotně proti členství své země nadnárodní organizaci nebo nesouhlasí s jakoukoli spoluúčastí na konkrétní politice či instituci. Italové Conti a Verzichelli opět vycházejí z pojetí měkkého a tvrdého euroskepticismu podle Taggartova a Szczerbiakova modelu a na tomto základě definují euroskepticismus na škále od europeanismu po euroskepticismus. Autoři definují pět kategorií euroskepticismu. Tvrdý euroskepticismus charakterizovali jako stabilní kategorii. Strany, které zde lze umístit jsou mnohem vyhraněnější na pohled evropské integrace a lze předpokládat, že jimi zastávaná pozice bude dlouhodobějšího rázu. I v této typologizaci je tedy nutné označit UKIP i FN za tvrdě euroskeptické. Český akademik Petr Kaniok přichází s dalšími třemi skupinami, které jsou jasně vymezené, proto není složité zařadit obě strany do euroskeptické kategorie.

Po tomto srovnání je nutno konstatovat, že co se týče zastoupení silně euroskeptických stran v Evropě, patří UKIP a FN mezi ty nejvýraznější strany se silnou antievropskou rétorikou, kterou se snaží rozšířit euroskeptické nálady a vyvolat v zemích EU již zmíněný dominový efekt, který může mít na svědomí počátek konce EU.

Závěr

Tato bakalářská práce byla zaměřena na analýzu a následnou komparaci vybraných kritérií stranického euroskepticismu, konkrétně britské Strany nezávislosti Spojeného království a francouzské Národní fronty.

V první části práce jsem uvedla teoretická východiska pro termín euroskepticismu. Kromě stěžejních autorů této práce Taggarta a Szczerbiaka jsem zmínila více autorů, kteří se zabývali touto problematikou a jejich typologie, pro lepší ukotvení tématu, neboť je pojem euroskepticismu stále velmi nejednoznačný.

V analytické části, která se nejprve týkala vzniku integračních snah a s ní spojených euroskeptických postojů, jsem nastínila vývoj jednotlivých stran, důležité mezníky vývoje vztahu s EU a následně byla uvedena zkoumaná kritéria týkající se postoje k EU, po kterých byly strany zařazeny do příslušné kategorie euroskepticismu a následně komparovány.

Prvním zkoumaným kritériem byla migrační otázka vzhledem k EU. Kritika EU za poslední dekádu roste závratným tempem a migrační krize v Evropě rozvířila negativní nálady euroskeptických stran v integrovaných zemích kvůli otevřenému Schengenskému prostoru. UKIP i FN se ostře vymezují vůči společné migrační politice. V jejich zájmu je ochrana vlastních hranic, regulování migrace, s čímž souvisí svoboda rozhodování v otázkách migrace. Přístupy stran k této problematice se liší v míře nenávisti k přistěhovalcům. UKIP zaujímá obecně negativní postoj k migraci, nicméně byla dlouhou dobu *single-issue* strana s jedním hlavním plánem – vystoupením z EU. FN se již od začátku vzniku strany tvrdě vymezovala vůči imigraci a bývalý předseda strany Jean-Marie Le Pen byl za několik svých velmi kontroverzních výroků obžalován. Jeho dcera Marine se snaží o umírněnější politiku na toto téma. Faktem však zůstává, že ve volebním programu Národní fronty zaujímá migrační otázka mnohem větší rozměr a je na ni kladen větší důraz než v případě programu UKIP.

Druhým tématem byla ekonomická dimenze je postoj k evropské obchodní spolupráci a jednotné monetární politice. Po odhlasovaném referendu o výstupu Británie z Evropské unie se začaly řešit britské rozvodové podmínky. Spojené království si chce zachovat volný přístup na trh a vyjednat podmínky Brexitu co

nejvýhodněji. Brusel však bude požadovat, co nejtěžší cestu Británie ven z EU, neboť by snadný výstup mohl znamenat začátek dominového efektu, a tím i možný konec EU. FN se jistě nechá inspirovat nadcházejícími postupy vyjednávání Londýna a Bruselu. Francie se nachází před francouzskými volbami, které mohou hodně napovědět ohledně dalších plánů Francie v EU. Pokud zvítězí krajně pravicová kandidátka a předsedkyně strany Národní fronty, může se Francie připravit na stěžejní body jejího programu, a to regulaci migrace, referendum o Frexitu a měnovou reformu. FN stejně jako UKIP vyjadřují negativní postoj k eurozóně. Oproti těmto tvrzením stojí otázka globalizace, Marine Le Pen se vymezuje vůči globalizaci, která se zasazuje o obranu francouzské společnosti a kultury.

Třetím kritériem byla podpora obyvatel. Obě strany měly vynikající rétory, kteří dokázali vystihnout skutečné problémy svých občanů, kteří ztráceli orientaci v politickém spektru nebo neměli důvěru v politiky z tradičních stran. Pro voličskou základnu je také důležitá postava předsedy strany. Nigel Farage i Marine Le Pen jsou osobnosti, které dokázaly svou bojovnou, rétorickou, jasně vymezenými cíle a cestě k jejich dosažení zaujmout obyvatelstvo natolik, že stanuli jako vítězové posledních voleb do EP. Podporu UKIP i FN nalézají spíše u staršího obyvatelstva. Tato příčina může být způsobena konzervativnějším pohledem na svět a větším ulpíváním na zvycích a národních tradicích.

Komparace euroskepticismu nám dokázala skutečnost, že se obě strany mohou zařadit jako tvrdě euroskeptické. Podle všech uvedených akademiků, zabývajících se tématem euroskepticismu se jedná o euroodmítavé strany. Ani jedna ze stran nenavrhuje reformu EU, ale její okamžité opuštění. Stranická politika UKIP a FN se v posledních letech upínala na jediné – navrácení národní suverenity svým zemím. Svoboda rozhodování bez nutnosti zohledňovat nadnárodní aparát se stala ústředním tématem projevů, tiskových konferencí a volebních programů. Rozsáhlé mediální kampaně nakonec přinesly UKIP ovoce a bývalý předseda strany Nigel Farage se stal součástí brexitové vlády v EP. Zdali se přání v podobě Frexitu naplní i kandidátce na prezidentku Marine zatím ještě nevíme. Nicméně se FN svou populistickou rétorikou bude snažit nalákat voliče, a tím prosazovat své zájmy, jak v zahraniční, tak domácí politice.

Prameny a literatura

Prameny

BBC News. 2014. „UKIP: The story of the UK Independence Party's rise.“ *BBC News*, 21. 11. 2014. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-21614073> (27. 2. 2017).

BBC News. 2015. „Migrant crisis: Farage says EU mad to accept so many.“ *BBC News*, 9. 9. 2015. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-34197707> (28. 2. 2017).

BBC News. 2016. „Le Pen fined over Holocaust remarks.“ *BBC News*, 6. 4. 2016. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-europe-35979522> (15. 3. 2017).

BBC News. 2016. „Brexit: How much of a generation gap is there?“ *BBC News*, 24. 6. 2016. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/magazine-36619342> (5. 3. 2017).

BBC News. 2017. „France election: Far-right's Le Pen rails against globalisation.“ *BBC News*, 5. 2. 2017. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-europe-38872335> (20. 3. 2017).

Břicháček, Tomáš. 2008. „Projev Thatcherové, který vzešel do dějin.“ *Cepin*, 20.9. 2008. Dostupné na: <http://www.cepin.cz/cze/clanek.php?ID=848> (12.2. 2017).

ČT24. 2016. „Marine Le Pen po britském hlasování.“ *ČT24*, 24. 6. 2016. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/1827215-marine-le-pen-po-britskem-hlasovani> (4. 4. 2017).

Daily Caller. 2016. „Nigel Farage: Most People Coming To US Aren't Refugees, They're Economic Migrants.“ *Daily Caller*, 13. 2. 2017. Dostupné na: <http://dailycaller.com/2017/02/13/nigel-farage-most-people-coming-to-u-s-arent-refugees-theyre-economic-migrants-video/> (1.3. 2017).

Euractiv. 2008. „Británie oficiálně ratifikovala Lisabonskou smlouvu.“ *Euractiv*, 18. 7. 2008. Dostupné na: <http://euractiv.cz/clanky/budoucnost-eu/velka-britanie-oficialne-ratifikovala-lisabonskou-smlouvu/> (27. 2. 2017).

Huffpost Politics. 2013. „Ukip: Why Globalisation Benefits Right-Wing Parties.“ *Huffpost Politics United Kingdom*, 16. 7. 2013. Dostupné na: http://www.huffingtonpost.co.uk/john-bunzl/ukip-why-globalisation-benefits-right-wing_b_3284784.html (5. 3. 2017).

Independent. 2014. „European elections 2014: Marine Le Pen’s Front national victory in France is based on anguish, rage and denial.“ *Independent*, 26. 5. 2014. Dostupné na: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/european-elections-2014-marine-le-pen-s-national-front-victory-in-france-is-based-on-anguish-rage-9436394.html> (2. 4. 2017).

Independent. 2016. „Nigel Farage refuses to apologise Breaking point poster in final pitch to voters.“ *Independent*, 22. 6. 2016. Dostupné na: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-poster-nigel-farage-eu-referendum-live-latest-vote-leave-remain-a7095236.html> (27. 2. 2017).

Independent. 2017. „Nigel Farage jeered in European Parliament after accusing EU of behaving like the mafia over Brexit.“ *Independent*, 5. 4. 2017. Dostupné na: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/nigel-farage-european-parliament-mock-eu-leaders-mafia-brexit-talks-uk-britain-ransom-a7667306.html> (10. 4. 2017).

Keller, Jan. 2017. „Volby ve Francii jsou nevyzpytatelné. Politice tam důvěruje jen každý pátý.“ *ČT24*, 14. 4. 2017. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2087364-keller-volby-ve-francii-jsou-nevyzpytatelne-politice-tam-duveruje-jen-kazdy-paty> (14. 4. 2017).

Le Monde. 2011. „Le FN établit un projet global tourné eutour de la priorité nationale.“ *Le Monde*, 20. 11. 2011. Dostupné na: http://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2012/article/2011/11/20/le-fn-etablit-un-projet-global-autour-de-la-priorite-nationale_1606696_1471069.html (16. 4. 2017).

Le Monde. 2015. „Marine Le Pen désigne Manuel Valls comme son sdversaire principal.“ *Le Monde*, 28. 2. 2015. Dostupné na: http://www.lemonde.fr/politique/article/2015/02/28/marine-le-pen-designe-manuel-valls-comme-son-adversaire-principal_4585299_823448.html (4. 4. 2016).

Le Nouvel Observateur. 2015. „Crise au FN: Marine Le Pen annonce une procédure disciplinaire conte son père.“ *Le Nouvel Observateur*, 9. 4. 2015. Dostupné na: <http://tempsreel.nouvelobs.com/politique/20150409.OBS6841/marine-le-pen-annonce-une-procedure-disciplinaire-contre-son-pere.html> (15.3. 2017).

Le Pen, Marine. 2017. „144 engagement présidentiels.“ *Marine 2017*. Dostupné na: <https://www.marine2017.fr/wp-content/uploads/2017/02/projet-presidentiel-marine-le-pen.pdf> (16. 4. 2016).

MLEJNEK, Josef, jr. Jean-Marie Le Pen. *Reflex*. 19.6.1997, roč. 8, č. 25, s. 58-60.

Pew Research Center. 2016. „Eurosepticism beyond Brexit.“ *Pew Research Center*, 7.6.2016. Dostupné na: <http://www.pewglobal.org/2016/06/07/euroskepticism-beyond-brexite/> (22.2. 2016).

Reuters. 2017. „France’s Le Pen sets out presidential election manifesto.“ *Reuters*, 4. 2. 2017. Dostupné na: <http://uk.reuters.com/article/uk-france-election-fn-manifesto-factbox-idUKKBN15J00B?il=0> (10. 4. 2017).

The Economist. 2016. „Ukip looks for Labour voters.“ *The Economist*, 3. 12. 2016. Dostupné na: <http://www.economist.com/news/britain/21711064-paul-nuttall-ukips-new-leader-spots-political-opening-ukip-looks-labour-voters> (4. 3. 2017).

The Guardian. 2016. „Nigel Farage’s anti-migrant poster reported to police.“ *The Guardian*, 16. 6. 2016. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/16/nigel-farage-defends-ukip-breaking-point-poster-queue-of-migrants> (1. 3. 2017).

The Guardian. 2017. „Marine Le Pen promises liberation from the UK with France-first politics.“ *The Guardian*, 5. 2. 2017. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2017/feb/05/marine-le-pen-promises-liberation-from-the-eu-with-france-first-policies> (21.3. 2017).

Vis4. 2016. „Why we didn’t use a cartogram in the Brexit map.“ *Vis4*, 24. 6. 2016. Dostupné na: <https://www.vis4.net/blog/posts/to-cartogram-or-not-to-cartogram-the-brexit/> (23. 2. 2017).

UKIP. 2015. „The UKIP Manifesto 2015.“ *UKIP*. Dostupné na: <http://www.ukip.org/manifesto2015> (23. 2. 2017).

Literatura

Booker, Christopher, North Richard. 2006. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Barrister a Principal.

Conti, Nicolo, Verzichelli, Luca. 2003. Party Contestation of the Political Space and the European Issue. Position of Italian Parties (1994-2002). University of Siena.

Downs, William. 2011. A project doomed to succeed? Informational asymmetries, euroscepticism, and threats to the locomotive of integration. *Contemporary Politics*, Vol. 17, No. 3, p. 279–297.

Ford, Robert; Goodwin, Matthew. 2014. Understanding UKIP: Identity, Social

Change and the Left Behind. *The Political Quarterly*. Vol. 85, No. 3, s. 277-284.

Gifford, Chris. 2008. *The Making of Eurosceptic Britain. Identity and Economy in a Post-Imperial Stat*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited.

Hlaváček, Pavel. 2012. *Zahraniční politika a strategie Velké Británie ve 20. století*. Brno: Václav Klemm: Vydavatelství a nakladatelství, 2012.

Hynčica, Pavel, Maškařinec, Pavel et al. 2016. *Euroskepticismus ve střední Evropě*. Praha: Academia.

Kaniok, Petr. 2005. *Měkký a tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož?* *Politologický časopis*. 2005, roč. 12, č. 2, s. 152-163.

Kaniok, Petr. 2006. *Evropeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, katedra politologie. Disertační práce.

Kaniok, Petr. 2006. „Stranický euroskepticismus.“ In Havlík, Vlastimil, Kaniok Petr. 2006. *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Kopecký, Peter, Mudde, Cas. 2002. The Two Sides of Euroscepticism. Party Positions on European Integration in East Central Europe. *European Union Politics*, 3, č. 3, s. 297–326.

Kopeček, Lubomír. 2004. „Euroskeptici, evropeanisté, euroentuziasté, eurofobové – jak s nimi pracovat?“ *Politologický časopis*. roč. 11, č. 3, s. 240–263.

Kubát, Michal, Mejstřík, Martin et al. 2016. *Populismus v časech krize*. Univerzita Karlova. Praha: Karolinum.

Kuchařová, Alžběta. 2012. *Přístup Velké Británie k politické integraci v Evropě*. Praha: VŠE, fakulta mezinárodních vztahů. Diplomová práce.

Milza, Pierre. 2005. *Evropa v Černých košilích*. Tiskárny MV, p.o (přeložil Pavel Starý).

Rovná, Lenka. 2004. *Kdo vládne Británii?* Praha: Slon.

Rovná Lenka, Kasáková, Zuzana et al. 2007. *Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii*. Eurolex Bohemia.

Sitek, Pavel. 2009. „Francouzská krajně pravicová Národní fronta a imigrační otázky v kontextu krize.“ *Mezinárodní politika*. 2009, roč. 33, č. 3, s. 25-28.

Spiering, Menno. 2015. *A cultural history of British euroscepticism*. Palgrave Macmillan UK.

Sørensen, Catharina. 2007. *Euroscepticism: A Conceptual Analysis and a Longitudinal, Cross-Country Examination of Public Scepticism Towards the European Union*. Copenhagen.

Szczerbiak Aleks, Paul Taggart. (2008). *Opposing Europe?: The comparative Party Politics of Euroscepticism*. Volume 1: Case studies and Country Surveys. Oxford: Oxford University Press.

Taggart, Paul. 1998. „A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems.“ *European Journal of Political Research* 33, č. 3, 363–388.

Taggart, Paul, Szczerbiak, Aleks. 2003. *Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality*. SEI Working Paper 69, University of Sussex. Dostupné na: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-12.pdf&site=266> (21. 2. 2017).

Topaloff, K. Liubomir. 2012. *Political parties and euroscepticism*. Palgrave Macmillan UK.

Williams, M. H. 2011. *A new era for French far right politics?: Comparing the FN under two Le Pens*. *Análise Social*.

